

Årsmelding 2016

Forord.....	3
En større og sterkere organisasjon.....	5
Medlemsutvikling 2016	5
Aktive lokallag og fylkeslag og tillitsvalgte	7
Lederskifte.....	9
Aktivitetstilbudene for 2016	9
Studentarbeid.....	9
Naturvernforbundet i fylkene og regionsatsingen	10
Samlinger for aktive og tillitsvalgte - Naturvernsskolen	10
Organisasjonsbygging – Faste møteplasser.....	10
Forum for natur og friluftsliv (FNF) og Samarbeidsrådet for naturvernsaker (SRN)	10
Internasjonalt og nordisk samarbeid	11
Naturen – Livsgrunnlaget vårt.....	12
Naturglede.....	12
Rovdyr	12
Fremmede arter.....	12
Motorferdsel	13
Vassdragsvern	14
Vindkraft	15
Fiskeri og oppdrett.....	15
Gruver	15
Skog.....	16
Marin forsøpling	16
Grønt skifte.....	18
Mitt grønne skifte	18
Energimeldingen og arbeid for energieffektivisering	18
Redusert oljeleting	18
Transport	19
Reduserte klimagassutslipp	19
Internasjonalt prosjektarbeid	21
Russland	21
Ukraina	22
Afrika	23
Klima og Informasjon.....	24
Miljøvennlig hverdag	25
Oljefri	25
Energismart	26
Ta vare på det du har	28
Den store klesbyttedagen	29
Media og kommunikasjon	31
Omlegging av medlemsmagasinet Natur & miljø	35
Økonomi.....	36
Vedlegg 1: Styrende organer.....	37
Vedlegg 2: Verv og representasjon i 2016 – ikke utfyllende	39
Vedlegg 3: Samarbeidspartnere og støttespillere	42
Vedlegg 4: Brev og høringsuttalelser fra Naturvernforbundet i 2016	46
Vedlegg 5: Oversikt over utvalg i Naturvernforbundet.....	48
Vedlegg 6: Årsberetning og regnskap 2016	49

Forsidebilde: Per Flatberg, Synnøve Kvamme og Silje Ask Lundberg på vassdragstreff ved Øystese.

Forord

2016 har vært et år hvor de store, lokale initiativene og arrangementene har stått i fokus. Folk har hatt sitt første møte med Naturvernforbundet på fuglekasseverksted, flaggermusvandring, klesbyttedag, fiksemarked eller på strandrydding langs kysten. Vi har økt antallet medlemmer med godt over 3 %, og nye medlemmer verves stadig i skogen og på stranda. Og med gode bilder og en engasjerende tekst fra norsk natur verver vi også mange hundre nye medlemmer via kanaler som Facebook, Instagram og på nett.

Naturvernforbundet jobber nå med miljøvennlig hverdag og forbruk. For første gang testet vi ut et landsomfattende arrangement med klesbyttedag, og det var over 50 arrangementer rundt om i landet andre lørdagen i april. Utover høsten har flere fylkes- og lokallag hatt forskjellige varianter av fiksemarkeder hvor folk kan komme med noe som har gått i stykker og få hjelp til å reparere det.

Så det er med stor glede vi registrerer at hovedsatsningene Naturen – livsgrunnlaget vårt og Miljøvennlig hverdag gir godt grunnlag for det lokale organisasjonsarbeidet rundt om i Naturvernforbundet.

Vi vant en gledelig seier ved Kalvvatnan på grensen mellom Nordland og Nord-Trøndelag, der Fred Olsen hadde planer om et digert vindindustribygg. Og til vår store glede gikk det også vår vei på Siragrunnen og det store kystnære vindkraftverket ble stanset. Alliansen mellom naturvernere og reinbeitenæringen er svært verdifull og har vært avgjørende i kampen om Kalvvatnan. Det samme gjelder alliansen med fiskerne og de andre miljøorganisasjonene i kampen på Siragrunnen.

Det har gjennom året vært flere stygge skogsaker, både i Krødsherad i Buskerud og i Nordland, der områder med svært gammel og verdifull skog er hugget. I skogsaker har vi et tett og godt samarbeid med SABIMA og WWF. Det kom en Stortingsmelding om skog, men den var helt uten tiltak for å ivareta naturområder, gammelskog og verneverdig skog. Samtidig kom det et løfte om mer skogvern i naturvernmeldingen som ble behandlet av Stortinget før påske.

Det flotte natursenteret Mostun drives av Naturvernforbundet i Rogaland, og ble formelt åpnet i september. I Østfold har fylkeslaget lansert «Kystlotteriet», et enkelt konsept hvor hver sekk med søppel plukket langs kysten er ett lodd med mulighet for å vinne fine premier. Kystlotteriet har blitt svært populært og spredd seg til kommuner langs hele landet. Marin forsøpling har også vært på agendaen hos politiske myndigheter, og det har vært en rekke strandryddeaksjoner i Naturvernforbundets regi, fulgt opp med kampanjer for høyere flaskepant.

Villaksen fikk sin fortjente plass i søkelyset med egen konferanse i Alta og med HM Kong Harald til stede, der Naturvernforbundet var medarrangør.

I september møttes rovviltnebdene som har ansvaret for forvaltningen av ulv innenfor ulvesonen. Naturvernforbundet sendte på forhånd brev til nemda og advarte mot å fatte vedtak om å felle alle de fire familiegruppene som lever her, da uttak av ulv som ville være i strid med både naturmangfoldloven, Bernkonvensjonen og Stortingets ulvevedtak fra før sommeren. Nemda lyttet ikke, og etter vedtaket påklaget vi. Rett før jul kom avgjørelsen fra Klima- og miljøminister Vidar Helgesen som sa nei til å skyte de fire ulvefamiliene i Letjenna, Osdalen, Kynna og Slettås. Det kom overraskende på både stortingspolitikere og lokalt i kommunene i ulvesonen, og ved årsskiftet ble det en svært opphetet debatt på Stortinget og i media.

Naturvernforbundets russiske partner Green World måtte i 2016 stenge organisasjonen etter mer enn 20 års arbeid for atomsikkerhet og naturverdier. Organisasjonen fikk stempelet «fremmed agent» grunnet samarbeid med Naturvernforbundet.

Krefter i regjeringspartiene har lenge prøvd å bygge kraftverk i vernede vassdrag, og dessverre fikk de i høst med seg Stortinget på en utbygging av flomutsatte Opo i Hordaland. En svært kritikkverdig hasteprosess som gjennomføres tross stor lokal motstand.

Nok en runde med utlysning av nye oljeblokker er igangsatt, og i august forsøkte faktisk olje- og energiminister Tord Lien å lyse ut blokker også i de områdene som var unntatt gjennom samarbeidsavtalen – samt i et par marine verneområdene. Etter avsløringer i media ble dette forsøket heldigvis stanset og han fikk en fortjent refs fra statsminister Erna Solberg.

Budsjettenigheten rett før jul var preget av miljø og klima. Det er historisk at klimasaken ble så viktig at det medførte full krise i budsjettforhandlingene. Statsbudsjettet endte med å komme mer enn en uke på overtid. Resultatet ble ikke så bra, med stort fokus på biodrivstoff og lite vilje til å øke drivstoffavgiftene. Men statsbudsjettdiskusjonen gav for første gang en tydelig tallfesting av hva statsbudsjettet betyr for norske klimautslipp. Det er viktig og vil gjøre det lettere å måle om statsbudsjettene faktisk bidrar til klimautslipp – eller forverrer.

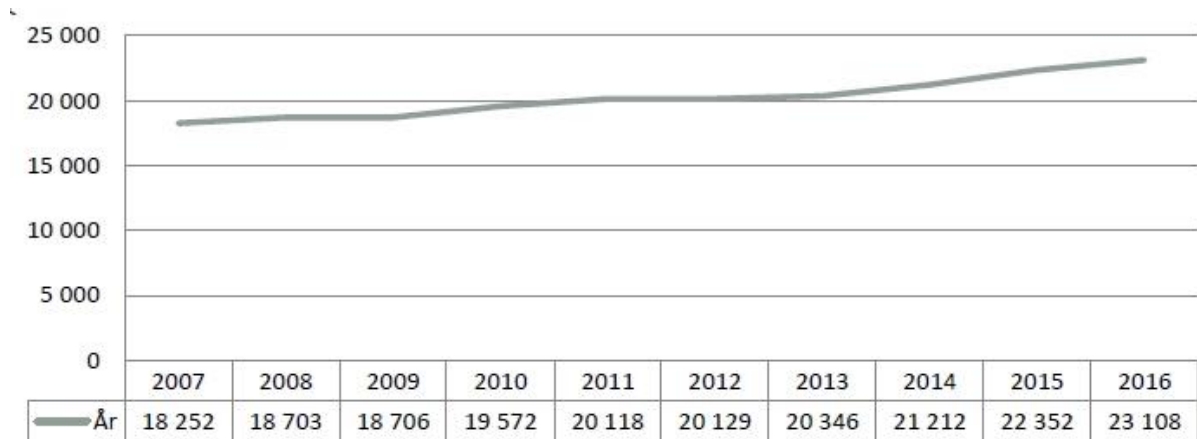
Oslo 12.mai 2017

Maren Aschehoug Esmark
generalsekretær

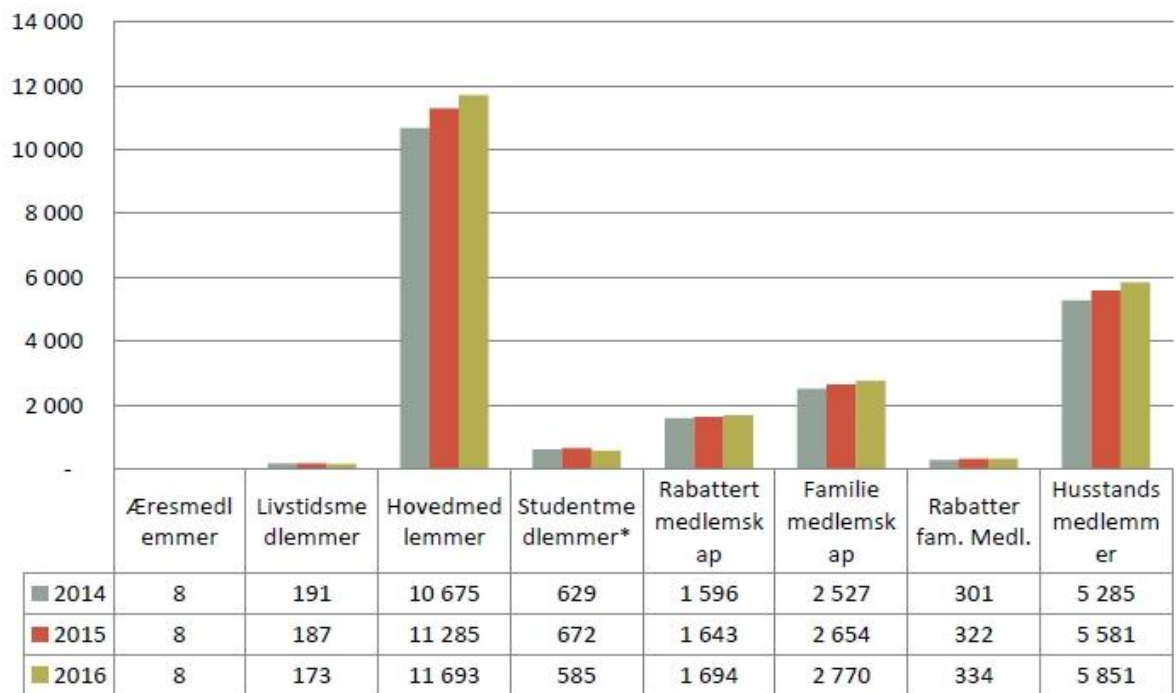
En større og sterkere organisasjon

Medlemsutvikling 2016

Medlemstallet til Naturvernforbundet har steget jevnt de siste tiårene. Naturvernforbundet økte fra 22 352 til 23 108 medlemmer ved utgangen av 2016. Det er en økning på 3,38 % sammenlignet med året før.

I løpet av 2016 økte antallet hovedmedlemmer og familiemedlemskap, mens det var en liten nedgang i antall livstidsmedlemskap og studentmedlemmer.

Totalt er kjønnsfordelingen blant medlemmene i 2016 helt lik (49,50 % kvinner og 50,50 % menn). Men antallet kvinnelige medlemmer øker. Fra rundt 2009 rekrutterer Naturvernforbundet flere kvinner enn menn:

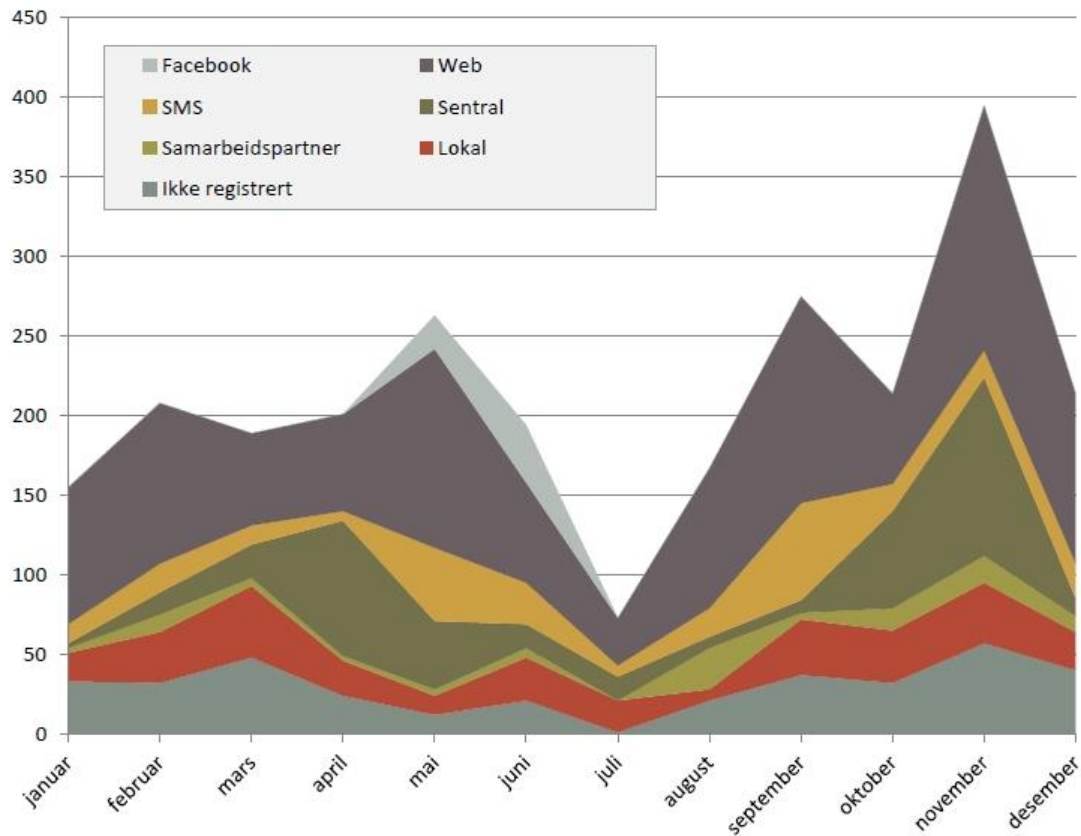
Kjønnsfordeling nye medlemmer siste 10 år

De største fylkeslagene i 2016 er Naturvernforbundet i Oslo og Akershus (NOA), Hordaland, Sør-Trøndelag og Rogaland.

Fylke	2011	2012	2013	2014	2015	2016
NOA	6 581	6 723	6 838	7 230	7 602	7 953
Østfold	745	779	837	829	874	938
Hedmark	562	539	536	560	581	573
Oppland	899	891	920	893	911	937
Buskerud	979	980	936	954	1 033	1 082
Vestfold	922	909	891	952	984	998
Telemark	666	649	634	626	640	663
Aust-Agder	291	312	320	329	365	376
Vest-Agder	563	597	595	641	691	673
Rogaland	1 249	1 214	1 210	1 264	1 328	1 455
Hordaland	2 146	2 110	2 088	2 172	2 297	2 324
Sogn og Fjordane	440	451	502	497	530	535
Møre og Romsdal	782	779	771	752	785	790
Sør-Trøndelag	1 281	1 274	1 302	1 395	1 417	1 502
Nord-Trøndelag	517	502	508	536	539	537
Nordland	645	582	600	655	724	743
Troms	510	489	472	486	582	617
Finnmark	303	303	332	382	387	355

De fleste nye medlemmene til Naturvernforbundet melder seg inn via nettsidene:

Aktive lokallag og fylkeslag og tillitsvalgte

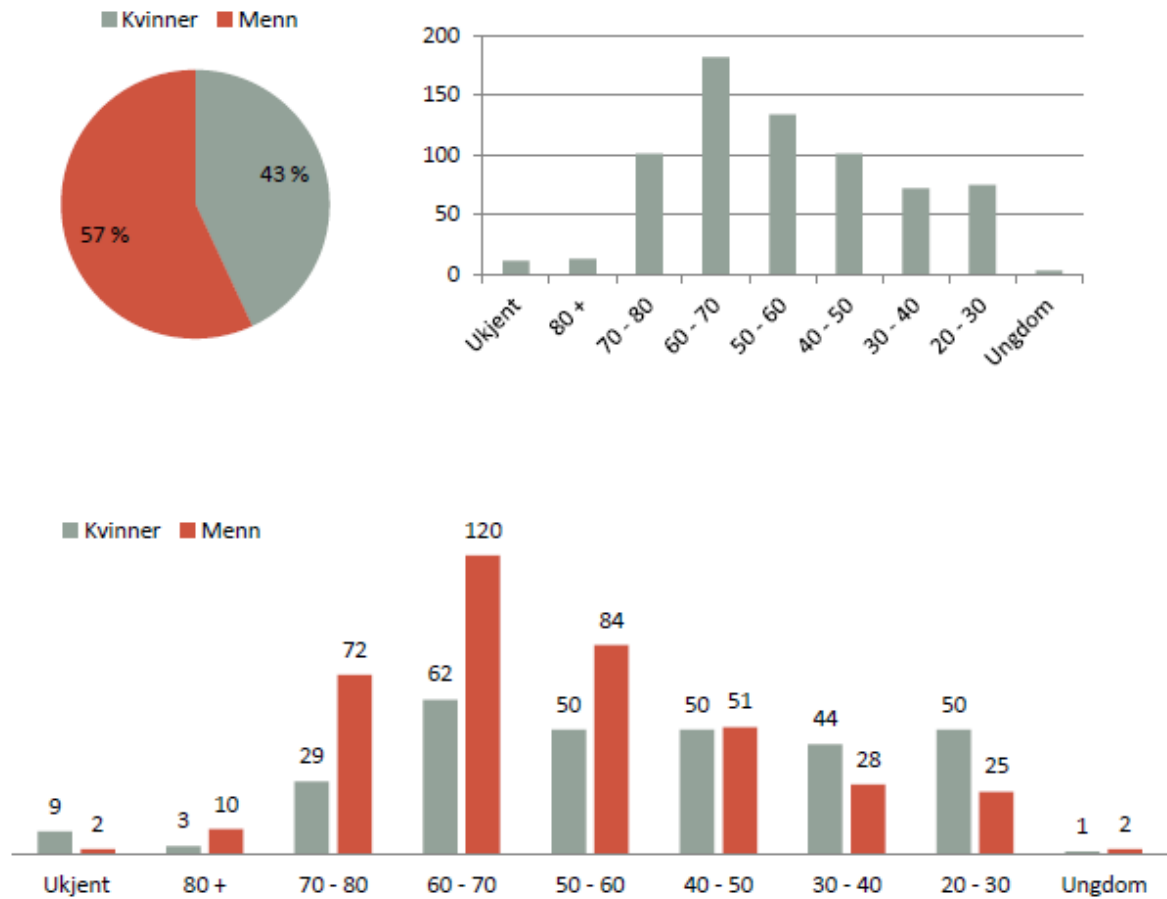
Naturvernforbundet har aktive lokallag i samtlige fylker, og aktive fylkeslag i alle fylker, med unntak av Aust-Agder. I 2016 er det opprettet to nye lokallag, i Groruddalen i Oslo og på Ytre Helgeland i Nordland. I tillegg har lokallagene i Fredrikstad og Hvaler slått seg sammen til ett lag, Naturvernforbundet i Fredrikstad og Hvaler.

Ingen av fylkeslagene i Naturvernforbundet har så langt startet noen prosess for eventuell sammenslåing, sett i lys av regionreformen som er igangsatt av regjeringen.

Naturvernforbundet har mange aktive medlemmer i fylkes- og lokallagene. I 2016 har vi laget statistikk på hvem som er tillitsvalgte i organisasjonen:

Tillitsvalgte

Kjønn- og aldersfordeling tillitsvalgte

Lederskifte

I slutten av august orienterte leder Lars Haltbrekken landsstyret i Naturvernforbundet om at han trakk seg som leder av organisasjonen. Årsaken var at han ønsket å stille som kandidat til stortingslisten for Sør-Trøndelag SV, og det er uforenlig med ledervervet i en partipolitisk uavhengig organisasjon. I sin avskjedskommentar til organisasjonen sa Lars Haltbrekken blant annet: *«Jeg er utrolig glad i Naturvernforbundet og den tilliten og mulighetene jeg har fått her. Og er lei meg for at min avgang skjer ett år før lederperioden går ut. Miljøsakene er mitt store engasjement og jeg vil fremover også kjempe for natur og miljø gjennom politikken. Naturvernforbundet er en sterk organisasjon, med svært mange aktive naturvernere rundt om i hele landet, som betyr utrolig mye for framtiden. Det blir trist å ikke skulle jobbe sammen med dem hver dag. Samtidig har jeg sittet som leder i over 11 år og organisasjonen har godt av fornyelse. Naturvernforbundet er en sterk organisasjon i god vekst og har alle forutsetninger for å spille en sentral rolle når framtidens Norge bygges».*

Haltbrekken gikk formelt av på sentralstyremøtet 29. august, og nestleder Silje Ask Lundberg tok over som leder. I september bestemte landsstyret at det skulle kalles inn til ekstraordinært landsmøte i februar 2018 for å velge ny leder.

Aktivitetsmidlene for 2016

Aktivitetsmidlene for 2016 var i stor grad øremerket aktiviteter knyttet til marin forsøpling og møteplasser om klima, natur og miljø. Mange lokallag deltok på strandryddedagen 9. mai, og flere lag har også arrangert egne strandryddedager og temamøter om marin forsøpling i løpet av året. Med støtte gjennom aktivitetsmidlene og noen tildelinger utenom har også flere lag arrangert møteplasser om klimaforskning og jobbet for å få Naturlig onsdag som en fast møteplass.

Studentarbeid

I 2016 hadde Naturvernforbundet og Natur og Ungdom ni studentlag på ulike steder i Norge:

- Universitetet i Oslo
- Universitetet i Bergen
- Universitetet i Trondheim
- Universitetet på Ås
- Universitetet i Bodø
- Universitetet i Tromsø
- Universitetet i Stavanger
- Universitetet i Agder
- Høgskolen i Sogndal

Studentlagene har en representant hver i studentstyre. I tillegg har studentlagene demokratiske rettigheter i Naturvernforbundet og Natur og Ungdom gjennom representasjon på landsmøtene. I Natur og Ungdom har også studentlagene observatørstatus i landsstyret.

2016 har studentsatsingen hatt en studentsekretær ansatt i 30 prosent stilling. Denne stillingen er finansiert av Naturvernforbundet og Natur og Ungdom i fellesskap. Naturvernforbundets studentansvarlig og Natur og Ungdoms to sentralstyremedlemmer med særlig ansvar for studentarbeidet bidrar også i studentsatsningen.

Det ble gjennomført en felles studentsamling med Naturvernforbundet og Natur og ungdom i september 2017 i Stavanger.

Naturvernforbundet i fylkene og regionsatsingen

Hovedvekten av Naturvernforbundets arbeid utføres av fylkes- og lokallag over hele landet. Alle lagene har egne årsmeldinger, og det er her den utfyllende informasjonen om organisasjonen finnes. I den sentrale årsmeldingen omtales det administrative og organisatoriske.

Fylkeslagene i Hordaland, Oslo og Akershus og Rogaland har alle egne kontorer og ansatte, og i tillegg har Buskerud, Vestfold og Sogn og Fjordane egne fylkessekretærer i deltidsstillinger. Fylkeslaget i Østfold ansatte også i 2016 en prosjektmedarbeider for å følge opp Kystlotteriet. I 2009 vedtok landsmøtet i Naturvernforbundet å starte opp en regionsatsing, og det er nå to fulltidsstillinger i Trøndelag og i Nord-Norge som finansieres 50 % fra sentrale midler. I 2016 har det ikke blitt igangsatt noen ny regionsatsing. Vestfold, Telemark, Østfold og Buskerud søkte i 2015, men fylkeslagene har i ettertid ikke fulgt opp med videre planlegging. Regionsatsingen i de to etablerte regionene har også i 2016 bidratt til aktivitet:

Regionsatsingen er felles for de to Trøndelagsfylkene hvor halvparten er finansiert av prosjektene Naturglede og Ta vare på det du har, samt diverse småprosjekter. Naturvernforbundet i Trøndelag har jobbet med et bredt spekter av saker. I Nord-Trøndelag er det oppdrett, snøscooter, rovdyrforvaltning og småkraft i Namdalen som har vært de viktigste politiske sakene. I Sør-Trøndelag er det utbygging på Nidarø, alpinanlegg i Bymarka og jordvern. Ellers har begge fylkene jobbet med vindkraftsaker, vern av myr, samferdsel og skogvern.

Samlinger for aktive og tillitsvalgte - Naturvernskolen

Gjennom året arrangeres det en rekke samlinger for Naturvernforbundets medlemmer og tillitsvalgte, noe i regi av fylkeslag, og andre fra sekretariatet, gjerne i samarbeid med fylkeslag. Det har vært flere samlinger for medlemmer, aktive og tillitsvalgte dette året:

- Tillitsvalgtkurs 22.-23. januar.
- Klima lokalt 20. februar i Oslo om lokalt klimaarbeid.
- Vassdragstreff i Øystese 3-4 september
- Natursamling 16-18. september i Stavanger, i nært samarbeid med fylkeslaget i Rogaland.

En samling for fylkesansatte ble arrangert 16. september i Stavanger, samme dag som natursamlingen.

Hvert år arrangerer Naturvernforbundet, i samarbeid med Natur og Ungdom, eget klimaseminar for studenter. 17.-18. september ble «Klimaseminalet 2016» arrangert i Stavanger, der første dag var samling for kun studenter mens andre dag var sammen med deltakerne på natursamlingen.

Nettsidene for aktive medlemmer fikk et løft i 2015, og disse har vært oppdatert gjennom 2016 med relevant informasjon. Fremdeles gjenstår det en del arbeid, spesielt med nettsidene for Naturvernskolen.

Organisasjonsbygging – Faste møteplasser

Naturvernforbundet i Hordaland har lyktes godt med å rekruttere nye aktive medlemmer gjennom den faste møteplassen Naturlig onsdag. Naturvernforbundet har lagt til rette for at flere fylkes- og lokallag skal arrangere slike møteplasser. Det har blitt gitt økonomisk støtte til gjennomføringen av møter i Bergen, Sogndal, Stavanger, Trondheim, Tromsø, Førde, Halden, Florø, Drammen og Oslo.

Forum for natur og friluftsliv (FNF) og Samarbeidsrådet for naturvernsaker (SRN)

Naturvernforbundet har hatt SRN-sekretæren siden 2009, og fører også regnskap for SRN. Det årlige maimøtet ble avholdt på Sæteren gård i Bærum, med gode diskusjoner og deltagelse fra alle organisasjoner på leder- og rådgivernivå. Det samarbeides tett med SABIMA i mange saker. SRN, SABIMA

og Norsk Friluftsliv får årlig midler til å ha en vannkoordinator som bidrar i alle typer saker relatert til vannrammedirektivet (vannforskriften). I 2016 ble det besluttet å utvide ordningen noe, og det er nå nærmere to stillinger som har kontorer hos SABIMA.

FNF har nå koordinatorene i alle fylker, og Naturvernforbundet er med alle steder og sitter i det lokale FNF-styret de aller fleste steder. Den Norske Turistforening (DNT), Norges Jeger- og Fiskerforbund (NJFF), Friluftsrådenes Landsforbund (FL), Norsk Friluftsliv og 4H sitter i styret. Naturvernforbundet er representert ved generalsekretær, og Erling Solvang fra Nordland er vara. Morten Dåsnes fra FL var styreleder i 2016.

Etter behandling i landsstyret søkte Naturvernforbundet i 2015 medlemskap i Norsk Friluftsliv, og søknaden ble behandlet på Norsk Friluftslivsårsmøte i mai 2016. Naturvernforbundet ble ikke akseptert som medlem, men avslaget ble ikke begrunnet hverken i styrets innstilling eller i diskusjonen på møtet.

Internasjonalt og nordisk samarbeid

Naturvernforbundet har i 2017 hatt et tett samarbeid med Friends of the Earth. Vi sitter i styringsgruppen i biomangfoldnettverket til Friends of the Earth Europe og deltok på det årlige "biodiversity campaigners meeting" for å planlegge det videre samarbeidet. Vi har i perioden fått veldig god uttelling av dette samarbeidet gjennom hjelp og støtte fra FOE Europe og mange av de nasjonale medlemsgruppene, spesielt til arbeidet for å bevare Førdefjorden og de andre norske fjordene fri for gruveavfall. Vår egen hovedsatsning "Naturen – Livsgrunnlaget vårt" er også koordinert med, og får god drakhjelp fra FOEE-prosjektet "Nature is our right".

De siste årene har vi hatt et godt samarbeid med de andre nordiske landene innenfor tema gruvedrift. På grunn av mindre prosjektmidler til dette arbeidet i 2016 ble dette arbeidet trappet ned og det har vært lite konkret samarbeid. Derimot har det vært en del samarbeid med organisasjoner i andre land som jobber konkret mot dumping av gruveavfall i sjø, spesielt Earthworks i USA, men også flere nasjonale Friends of the Earth-grupper og andre organisasjoner som blant annet hjalp oss å fremme forslag for IUCN om forbud mot dumping av gruveavfall i sjø. Dette forslaget, som offisielt ble fremmet av Pro Natura (Friends of the Earth Sveits), gikk gjennom med overveldende flertall og resulterte blant annet i flere store oppslag i internasjonal media.

Naturen – Livsgrunnlaget vårt

Naturglede

Det har i 2016 blitt arrangert Naturgledearrangementer i store deler av landet, mange av dem med bistand fra sekretariatet og med støtte fra Miljødirektoratet. Det har blitt arrangert spiselige vandringer og kurs i nyttige planter, humlesøndager, soppturer, aktivitetsdager, fuglekasseverksteder, familiesøndager, båldager og guidede turer i eventyrskog, ravinedaler og langs elver og fosser, naturskattejakt, fuglebingo, sidesprang, hytteturer, flaggermusvandring og mye mer. Spesielt vellykket har de ulike aktivitetsdagene for barnefamilier vært, samt alle fuglekassearrangementene.

Flere naturgledearrangementer og prosjekter har hatt minoriteter som en viktig målgruppe, og det har blitt jobbet for at alle skal inkluderes på de ulike arrangementene. I Hordaland har det blitt opprettet samarbeid med det polske miljøet, i Rogaland arrangert fisketurer og andre aktiviteter sammen med Johannes Læringssenter, og i Oslo arrangert turer med Alnaskolen og voksenopplæringsklasser.

Mange friluftsansatte, spesielt i og rundt Oslo, men også på steder som Mo i Rana og Stavanger, har i 2016 fått besøk av Naturvernforbundets aktivitetsstand og naturutstilling. Den innholdsrike ta-og-føle på utstillingen, flere steder kombinert med kongleversted og andre aktiviteter, har vært en skikkelig barnemagnet, blant annet på Sandvika byfest, 100 % tre på Norsk Folkemuseum, Mitt grønne Oslo, Friluftslivets dag på Isdammen på Årvoll, Sidesprang i Kongeskogen på Bygdøy, Gammeldags Jul på Vøienvolden og Julemarkedet på Norsk Folkemuseum. Vi er overbeviste om at utstillingens tilstedeværelse på disse arrangementene inspirerte både små og store til å ville oppleve og lære mer om naturen.

Rovdyr

Meld. St. 21 (2015–2016) «Ulv i norsk natur — Bestandsmål for ulv og ulvesone» ble framlagt før påske, og Naturvernforbundet har fulgt arbeidet og gitt faglige råd og innspill til både departementet og Stortinget, gjennom blant annet møter med de politiske partiene på Stortinget. Mye av dette arbeidet ble gjort i tett samarbeid med WWF og Foreningen våre rovdyr. Vi har i 2016 også fulgt opp arbeidet knyttet til råd om forvaltning av kongeørn, både gjennom direkte møter, skriftlige innspill og i media.

Nasjonalt er Naturvernforbundet den organisasjonen på naturvernssiden som arbeider tettest inn mot flere av rovdyrnemndene, og gjennom tillitsvalgte fra fylkene deltar vi jevnlig på nemdsmøter i flere regioner.

Naturvernforbundet klagde høsten 2016 på rovdyrnemndenes vedtak om felling av inntil 32 ulver i fire revir i og inntil ulvesonen. Klagen ble vurdert av Lovavdelingen i Justis- og beredskapsdepartementet som rett før jul konkluderte med at det hverken var hjemmel i naturmangfoldloven eller Bernkonvensjonen for å felle ulv i de fire ulverevirene. Klima- og miljødepartementet gav derfor fullt medhold til vår klage, og jakten ble avlyst. Seieren førte til en stor og ulvedebatt vinteren og våren 2017.

Fremmede arter

Naturvernforbundet har i 2016 i samarbeid med Norsk Botanisk Forening, SABIMA og WWF startet opp en nasjonal dugnad for å begrense spredning av fremmede bartrær, samt gjennomført en informasjonskampanje for å skape legitimitet og forståelse for innføring av forskrift om fremmede organismer. Det ble utarbeidet en brosjyre med gode alternativer til de svartelistede plantene som nå er forbudt, som i hagesesongen 2017 vil bli å finne i alle Hageland sine butikker. Som et grunnlag for den

nasjonale dugnaden ble det utarbeidet et dugnadshefte og gjennomført en undersøkelse av spredning av fremmede bartrær i verneområder i Norge. Det ble gjennomført seks dugnader i 2016, med god mediedekning både lokalt og nasjonalt.

Som del av prosjektet gjennomførte Naturvernforbundet en markedsundersøkelse i juni 2016 for å lage en oversikt over hvilke svartelistede planter som selges i hagesentre i dag. Av tolv hagesentre, planteskoler og frøforhandlere som ble undersøkt, tilbød ti forbudte planter. Følgende sju forbudte planter var fortsatt til salgs: gravbergknapp, filterarve, sprikemispel, rynkerose, høstberberis, alpegullregn og skjørpil. I tillegg ble det funnet ytterligere 17 svartelistede planter i kategorien svært høy risiko til salgs. Bare 1 av 12 forhandlere hadde informasjon om risikoen ved fremmede planter på sine nettsider, og den informasjonen var også svært mangelfull. Hele saken med undersøkelsen kan leses her: <http://naturvernforbundet.no/naturogmiljo/selger-forbudte-fremmede-planter-article35628-1024.html>

For å få positiv oppmerksomhet rundt de gode initiativene i hagebransjen lagde Naturvernforbundet en reportasje om planteskoler som produserer norsk plantemateriale til Natur & miljø, samt en oversikt over "snille" planter til hagen som kan velges som alternativ til de svartelistede. Disse artiklene kan leses på nett her: <http://naturvernforbundet.no/naturogmiljo/skogsbunn-i-egen-hage-article35641-1024.html>

<http://naturvernforbundet.no/naturogmiljo/snille-planter-til-hagen-din-article35634-1024.html>

Naturvernforbundet lagde også en film om forbudet mot de 30 hageplantene som viser gode alternative planter som ikke er på svartelista. Filmen ble lagt ut på Naturvernforbundet sine facebooksider og ble sett over 5600 ganger og delt over 65 ganger.

<https://www.facebook.com/naturvernforbundet/videos/vb.116972608335219/1217460534953082/?type=2&theater>

I tillegg informerte Naturvernforbundet om den nye forskriften på radioprogrammet EKKO.

<https://radio.nrk.no/serie/ekko/MDSP25012616/27-06-2016#t=1m55s>

Naturvernforbundet i Møre og Romsdal har hatt seminar i Kristiansund i samarbeid med Kristiansund Hagelag, der det ble informert om den nye forskriften, om fremmede arter i leplanting, om sikker behandling av hageavfall og om regler for graving og fjerning av jord og fyllmasse som kan være infisert av svartelistearter. Under natursamlingen i Stavanger var fremmede arter også et tema, som del av en utfukt til Store Marøy, der Naturvernforbundet i Rogaland har drevet skjøtsel av kulturlandskapet i en årrekke. Der ble det en liten minidugnad der de som ønsket det fikk prøve seg på å rive opp noen små sitkagranplanter, og det ble diskutert planer om fremtidig rydding.

Vi har sammen med WWF og SABIMA påklaget en rekke tillatelser til utplanting av fremmede treslag, og vi har fått medhold i relativt mange av sakene.

Motorferdsel

Etter at regjeringen trumfet gjennom endringene i lovverket som medførte at fornøylesskjøring med snøskuter ble tillatt, har dette arbeidet blitt kraftig nedprioritert sentralt. En del lokal- og fylkeslag har jobbet inn mot enkeltkommuner for enten å hindre tilrettelegging av løyper i bestemte områder, for å gjøre aktuelle løyper kortere eller for at kommunale forskrifter skal bli så strenge som mulig. Sentralt har vi koordinert en del av dette arbeidet. Et eksempel på vellykket påvirkningsarbeid er denne formuleringen som ble vedtatt i Rendalen kommune: «Registrering av ulovlig kjøring utenfor snøskuterledene eller brudd på andre regler i de lokale forskriftene og grunneieravtaler vil medføre

nedleggelse av den aktuelle leden.» Denne og andre aktuelle innspillsformuleringer er også distribuert ut i organisasjonen. Motorferdselnettverket er fortsatt intakt, og det foregår en del utveksling av synspunkter og informasjon om praksis og utvikling både i Norge og Sverige.

Vassdragsvern

Det har vært et nytt aktivt år for vassdragsvernarbeidet, mye av det i samarbeid mellom Vassdragsvernrådet og sekretariatet, med «frivilligmedarbeider» Per Flatberg som uvurderlig mellomledd. Utbyggingstrykket har vært voldsomt, men vi har bidratt betydelig til medieoppmerksomhet og «faglig mottrykk» i en lang rekke saker.

Blant aktivitetene fremheves:

Arbeidet med å hindre kraftutbygging i Gjengedalsvassdraget, Vinda og Øystesevassdraget har vært prioritert, alle har blant annet fått god medieuttelling. I tillegg kommer intensivert innsats for å hindre at flomdempingstiltak i Vosso, Opo og Flåmsvassdraget ender opp som vasskraftsaker. Vi har blant annet hatt møte med NVE om flomdemping, og opplever at NVE langt på vei deler våre synspunkter.

Spesielt fremheves vellykket vassdragstreff i Øystese 02.-04.09., i samarbeid med DNT, NJFF, FNF og fylkeslaget i Hordaland. Deler av treffet konsentrerte seg om en oppsiktsvekkende tilleggsrapport om naturverdier i vassdraget, delfinansiert av oss, der en lang rekke nye arter og naturtyper ble dokumentert. Svært bra regional medieuttelling. En «bonuseffekt» var tettere samarbeid med reiselivsnæringen, noe som har vedvart og som peker fram over.

Det har vært innspill, brev og møter med OED om flere saker, for eksempel Øystese og Songesand (Skurvedalen ved Lysefjorden). Andre saker vi har jobbet med er Breimsvassdraget i Sogn og Fjordane, Ullsfjorden i Troms, Svartvasselva i Nordland (klage til Sivilombudsmannen) med flere. Det har vært kontakt med lokale verneinteresser i flere saker.

Planene om den svært naturødeleggende kraftutbyggingen i Einunna, ett av Naturvernforbundets prioriterte 12 vassdrag, ble lagt til side til fordel for rehabilitering av eksisterende kraftverk. Selv om offisiell begrunnelse var dårlig økonomi, har vi lov til å tro at den store motstanden mot prosjektet har spilt inn.

OEDs vedtak om Rullestad og Skromme i Hordaland ga konsesjon til å bygge ut Kvernhuselva, Skromme og Bordalen. Samtidig ble det aller meste av Dalelva samt Rullestadjuvet unntatt, noe som var det beste vi kunne håpe på, og alt i alt et bra resultat.

I mai kom NRK-filmen (initiert av Terje Kronen) «De siste elvene -vassdragskamp i hundreår» med Per Flatberg som gjennomgangsfigur, en film Naturvernforbundet brukte til å rette oppmerksomhet mot vassdragsvern. Vellykket førpremiere hos Naturvernforbundet dagen før visning, med journalister, nye og gamle vassdragsvernere, politikere og så videre til stede. Verdig markering av flott film, og en fortjent hyllest til Per Flatberg.

Samarbeidet med WWF, DNT, NJFF, SABIMA og Norsk Friluftsliv er videreført, blant annet i flere av de ovennevnte sakene.

Vindkraft

I alt arbeidet med vindkraft må to svært viktige seiere i 2016 fremheves: Siragrunnen i Rogaland, med potensielt svært store negative konsekvenser for trekkfugl, som ble stoppet i OED. Det samme ble Kalvvatnan på grensen mellom Nord-Trøndelag og Nordland, der spesielt sørsamiske interesser var tungt inne i bildet. Begge sakene ble stoppet takket være god alliansebygging mellom lokale og sentrale krefter, mellom oss og andre organisasjoner som NOF og samiske organisasjoner. I motsatt vektskål havnet Statnetts vedtak om utbygging av Nord-Europas største vindmølleanlegg, det enormt naturødeleggende Fosen vindkraftverk. Et omfattende arbeid, i Trøndelag spesielt, blant annet med å få etablert Storheia Nasjonalpark innenfor området, ble dermed lagt i grus.

Fiskeri og oppdrett

Naturvernforbundet har hatt mye aktivitet rettet mot fiskeri og oppdrett i 2016, hvorav Naturvernforbundets fiske- og oppdrettsutvalg har stått for en god del. Mange fylkes- og lokallag har gitt høringssvar på flere lokale arealplaner og kystsoneplaner. Vi har også gitt høringssvar og innspill på sentrale høringer i 2016.

Møte med Fiskeriminister Per Sandberg 07.04.2016. Her deltok fire personer fra vårt fiskeri- og oppdrettsutvalg sammen med generalsekretær og fagleder fra Naturvernforbundet sentralt. <https://naturvernforbundet.no/finnmark/fiskeri-og-oppdrett/fiske-og-oppdrettsutvalget-pa-besok-hos-fiskeriministeren-article35329-2026.html>

Det var et åpent folkemøte i Kvæningen april 2016 som fikk bred dekning i lørdagsavisen til Dagens Næringsliv. I 2016 har vi også vært medarrangør på en stor og meget vellykket villakskonferanse i Alta, i tett samarbeid med NJFF, Norske Lakseelver, ALI og Alta kommune. Der var også HM Kong Harald deltaker.

Gruver

Det har i 2016 blitt arbeidet for å prøve å hindre sjødeponi i Førdefjorden og Repparfjorden, gjennom politisk påvirkning, brev og klager, mediearbeid og ulike arrangementer. I tillegg har det blitt jobbet mer overordnet for en mindre miljøskadelig mineralnæring og et internasjonalt forbud mot dumping av gruveavfall i sjø.

I februar 2016 fikk Nordic Mining den endelige tillatelsen til å slippe ut seks millioner tonn gruveavfall årlig i Førdefjorden, og klagen til Naturvernforbundet, Natur og Ungdom og Vevring og Førdefjorden miljøgruppe ble avvist. I desember skjedde det samme for Nussir ASA og Repparfjorden. Mye av arbeidet ble konsentrert rundt disse hendelsene, og vi lagde blant annet en film om Førdefjorden som gikk veldig bra i sosiale medier.

Det ble også jobbet mye internasjonalt, med oppfølging av klagesaken til ESA for brudd på vannrammedirektivet, utarbeidelse av ny klage for brudd på mineralavfallsdirektivet, og arbeid med å fremme forslag om forbud mot dumping av gruveavfall i havet for IUCN, samt oppfølging av dette.

Vi har i 2016 jobbet med å utvikle politikk rundt gruedrift på havbunnen, som er en ny utfordring vi ser kommer veldig raskt på banen.

Skog

Naturvernforbundet har i 2016:

- Gitt innspill på skogmeldingen og gitt grundige kommentarer i media om denne.
- Fulgt opp arbeidet i referansegruppen «Klimaskogprosjektet i Trøndelag».
- Lobbet for å sikre mer skogvern i Naturmangfoldmeldingen. Flere møter på Stortinget, inkludert deltakelse på Stortingsseminar.
- Deltok i feiring på Stortinget etter vedtak om 10 % vern, arrangert av WWF og Sabima.
- Gitt en rekke skoginnspill i Statsbudsjettarbeidet for 2017, inkludert høringer og oppfølgende arbeid etter Prop. 1 ble presentert tidlig i oktober.
- Fulgt opp en rekke hogster lokalt omkring der biologiske verdier har gått tapt, blant annet Nordland og Buskerud.
- Stor medieaktivitet knyttet til enkelte saker.
- Skogøkologisk forelesning på NMBU.
- Stor sak på Facebook og i Natur & miljø: «Det var en gang en gammelskog».

Marin forsøpling

Naturvernforbundet fikk tildelt støtte fra Miljødirektoratet til å jobbe med marin forsøpling i 2016, og har fra dette kunnet gi aktivitetstilskudd til aktiviteter relatert til marin forsøpling til en rekke fylkes- og lokallag. Vi ser det som en viktig rolle for Naturvernforbundet å fortsette med frivillig innsats på området til myndigheter og næringsliv selv tar ansvar for dette.

V: strandrydding på øyer i Salten H: eksempel på kildesporing, her betongarmering fra Ryfast

Naturvernforbundet i Østfold igangsatte «Kystlotteriet», og i løpet av 2016 har dette utviklet seg til å bli et prosjekt som mange kommuner over hele landet deltar i. Les mer på www.kystlotteriet.no.

Gjennom Naturvernforbundets egen facebookside, og kampanjen «to minutters strandrydding» opplever vi at mange innenfor våre nettverk nå rydder strandsøppel mye oftere enn én gang i året. Hyppig rydding er viktig for å fange opp søppel før det sprer seg videre og fragmenterer. Naturvernforbundets strandryddere er i større grad enn mange andre også aktive i å spore kilder og ansvarliggjøre forsøplere.

Naturvernforbundets ansatte og andre aktive har stilt med foredrag på en rekke åpne lagsarrangementer. Naturvernforbundet har, basert på kunnskapen opparbeidet sammen med våre aktive, sendt et omfattende innspill til regjeringens arbeid med handlingsplan mot marin forsøpling med konkrete forslag til tiltak innenfor de sektorene som står for mesteparten av forsøplingen vi finner på strendene. Samtidig har vi selv direkte kontakt med bransjene, og dette gir resultater.

Det var en stor seier da Norgesgruppen i 2016 besluttet å fullstendig utfase plastbaserte Q-tips og mikroplastholdige varer. I tillegg har INEOS, en av verdens største plastprodusenter med fabrikk i Norge, stoppet råvareutslipp, og vil bidra til opprydding i gamle synder og Vegvesenet har bedt sprengstoffprodusentene komme opp med skytetråd uten plast.

Grønt skifte

Mitt grønne skifte

I 2016 begynte Naturvernforbundet å utvikle kampanjen «Mitt grønne skifte». Hensikten med kampanjen er å informere og inspirere folk til å kutte utslippene sine i hverdagen. I stedet for å snakke om de negative konsekvensene av klimaendringer ønsker vi å formidle alle de gode løsningene som finnes og inspirere til handling. I løpet av 2016 har vi laget et inspirasjonsforedrag og utviklet «Åtte trinn for et grønt skifte». Vi har også laget en rekke reportasjer og videoklipp med hverdagshelter som bidrar til det grønne skiftet. Informasjonsmaterialet vil bli publisert i eget temablad i Natur & miljø om grønt skifte, på våre nettsider og i sosiale medier i løpet av 2017. Noen av reportasjene har allerede vært på trykk i damebladet Stella.

Energimeldingen og arbeid for energieffektivisering

Naturvernforbundet har sammen med andre miljøorganisasjoner og bransjeorganisasjoner arbeidet for en satsing på energieffektivisering i byggsektoren. Gjennom behandlingen av energimeldingen i Stortinget våren 2016 ble det satt et eget mål for energieffektivisering i bygg på 10 TWh innen 2030. Dette er noe Naturvernforbundet har jobbet for lenge. Høsten 2016 arrangerte vi et møte sammen med samarbeidspartnere med deltakelse fra myndighetene hvor vi kom med innspill til hvordan målet kan nås med nye virkemidler.

Redusert oljeleting

I 2016 har Naturvernforbundet økt innsatsen for å sikre oljefritt Lofoten, Vesterålen og Senja. Vi har blant annet bidratt til skoloring av egne medlemmer, Natur og Ungdom og AUF, og hatt en rekke møter med tillitsvalgte i Arbeiderpartiet på lokalt og fylkesnivå. I tillegg har vi skrevet en rekke brev, leserbrev og kronikker. Arbeidet resulterte i at det ikke er noen kommuner i Lofoten som sier ja til en åpning av Lofoten, Vesterålen og Senja, og at både Troms og Finnmark Arbeiderparti sa nei til konsekvensutredning av områdene utenfor Lofoten, Vesterålen og Senja. I samarbeid med Folkeaksjonen og Natur og Ungdom ble det også gjennomført vardebrenning for et oljefritt Lofoten, Vesterålen og Senja flere steder i landet.

Naturvernforbundet har også fortsatt arbeidet for å hindre tildeling av oljeblokker i sårbare havområder i Norskehavet og Barentshavet. I mai 2016 kunne Naturvernforbundet avsløre at sittende regjering ikke har fulgt et eneste miljøråd i forbindelse med tildelingene av oljeblokker og saken fikk oppmerksomhet i blant annet Dagsavisen og Dagsnytt18. Vi har også skrevet høringsvar på den årlige tildelingen av oljeblokker gjennom Tildeling Forhåndsdefinerte Områder (TFO 2016), samt fulgt prosessen med oppdatering av forvaltningsplan for Norskehavet. Da olje- og energiminister Tord Lien like før sommeren 2016 forsøkte å starte en tildelingsrunde for områder som var stengt for petroleumsvirksomhet jamfør samarbeidsavtalen, var vi blant organisasjonene som fikk presset ministeren til å endre utlysningen.

Når det gjelder oljearbeidet i sør sendte vi i 2016 en prosjektsøknad til Operasjon Dagsverk i samarbeid med vår partner Environmental Rights Action (ERA) i Nigeria. Søknaden gikk gjennom to runder og endte i finalen sammen med Strømmestiftelsen og Caritas. Høsten 2016 lagde vi informasjonsmateriell om prosjektet som ble sendt ut til skolene. Opptellingen av stemmer viste at vårt prosjekt var favoritten ute på skolene.

Transport

Naturvernforbundets landsstyre valgte ut to temaer som skal være organisasjonens hovedfokus i arbeidet med Nasjonal transportplan. Det ene er grønne og miljøvennlig byer, det andre er kampen mot nye rullebaner.

Naturvernforbundet sendte, etter en grundig behandling i landsstyret, en fylldig høringsuttalelse til transportetatens grunnlagsdokument til Nasjonal transportplan, som var på høring sommeren 2016. Dette er fulgt opp med mediearbeid og annen politisk påvirkning.

Naturvernforbundet tok på tampen av 2016 initiativ til et nettverk som arbeider mot bygging av tredje rullebane på Gardermoen, som foruten Naturvernforbundet består av Natur og Ungdom, Framtiden i våre hender, Greenpeace, Spire, Norges Bondelag, Norges Bygdekvinnelag, Norsk forening mot støy og Besteforeldrenes Klimaaksjon, i tillegg til at vi har god dialog med politikere som støtter vår sak.

Når det gjelder grønne og miljøvennlige byer, har vi fortsatt med fokus på god arealplanlegging. Vi har fortsatt å skolere egen organisasjon, samt omverdenen, og har gitt ut et lite hefte om kommunal planlegging, som gir tips til lokalpolitikere og de som skal påvirke dem. Naturvernforbundet Hordaland har videreført sitt el-sykkelprosjekt «Prøvekjøre», som gjør at flere får øynene opp for el-sykkel som alternativ til bil. Et liknende prosjekt, «Sykle så klart» er igangsatt i Oslo-området.

Naturvernforbundet deltar i Jernbanealliansen og innehar ledervervet i denne paraplyorganisasjonen. Hovedfokus der har vært å få økte bevilgninger til vedlikehold av jernbanenettet samt tiltak som gir mer gods på jernbane.

Reduserte klimagassutslipp

I 2016 har vi arbeidet for at Paris-avtalen skal følges opp i Norge, for en energimelding som satser på energieffektivisering og for at klimainformasjon spres gjennom møteplasser og foredrag.

Klimavalgalliansen Sammen med fagbevegelse, trossamfunn og andre miljøorganisasjoner arbeider Naturvernforbundet for å påvirke klimapolitikken gjennom arrangementer, markeringer og materiell. I 2016 utarbeidet Klimavalgalliansen klimavettregler som innspill til partienes programprosesser i forkant av valget.

Vendepunkt – klimamarkeringer frem mot valget Sammen med Klimavalgalliansen har Naturvernforbundet tatt initiativ til en serie markeringer for et vendepunkt i klimapolitikken frem mot valget i 2017. I 2016 hadde vi to markeringer, i januar og september, foran Stortinget med flere hundre deltakere, med sang, slagord, appeller og kulturelle innslag. Dette følges opp med nye markeringer i 2017 frem mot valget.

Broen til framtiden «Broen til framtiden» er en stor konferanse for en rettferdig klimaomstilling som Naturvernforbundet arrangerer sammen med fagbevegelsen, trossamfunn og forskere. På konferansen på Folkets hus 19. februar var det over 600 deltakere. Naturvernforbundet hadde en sentral plass på konferansen med flere innlegg i plenum og en egen parallellsesjon om folkets klimaløsninger som fikk svært gode tilbakemeldinger.

Klima lokalt seminar Naturvernforbundet arrangerte seminaret «Klima lokalt» 20. februar 2016, dagen etter Broen til framtiden. Seminaret hadde 70 deltakere. Programmet besto blant annet av

presentasjoner fra flere frivillige i Naturvernforbundet som arbeider med miljøspørsmål der de bor. Det var innlegg om klimaplaner, areal- og transportarbeid, klesbyttedag og det å arrangere møteplasser lokalt. På seminaret deltok flere nye medlemmer i Naturvernforbundet. Seminaret var en viktig møteplass og ga tips og inspirasjon som har ført til at mange seminardeltakere i løpet av 2016 har gjennomført egne arrangementer som informasjonsmøter, politiske debatter, markeringer o.l. Evalueringen av seminaret viste at deltakerne var svært fornøyde. På en skala fra 1 til 5 var gjennomsnittet av deltakernes tilbakemelding 4,5.

Møteplasser om klima og miljø over hele landet Med støtte fra Norad og Forskningsrådet har Naturvernforbundet gjennomført en rekke møter rundt omkring i landet i løpet av 2016. Det har vært lokal- og fylkeslag som har gjennomført møtene med støtte fra sentralt. Det ble gjennomført totalt 15 åpne arrangementer om klimaforskning for til sammen ca. 700 deltagere.

Klimaambassadører Naturvernforbundet og Natur og Ungdom samarbeider om å rekruttere unge til å holde foredrag på skoler og for andre. I 2016 har vi hatt flere samlinger for klimaambassadører og kurs for 5 nye. Gjennom 2016 er det blitt avholdt 306 foredrag på ungdoms- og videregående skoler i store deler av landet for til sammen 11 813 elever. I skoleforedraget presenteres relevant norsk klimaforskning. Tilbakemeldingene fra lærere og elever er veldig positive.

Internasjonalt prosjektarbeid

Naturvernforbundets har et omfattende internasjonalt prosjektarbeid. Samarbeidet med lokale miljøorganisasjoner er et viktig bidrag for å gjøre dem til sterkere aktører. Gjennom praktisk arbeid gjør vi hverdagen lettere for mange, og våre partnere bygger opp egen organisasjon. Mange av våre partnerland har begrenset politisk rom for det sivile samfunn, likevel deltar de fleste av våre partnere i viktige prosesser med bidrag til utvikling av bedre miljøpolitikk.

Russland

Naturvernforbundet har i 2016 samarbeidet med russiske miljøorganisasjoner på en rekke områder: Klima, bevaring av naturmangfold, fiskeri, nedleggelse av gamle atomreaktorer, energisparing og styrking av sivil samfunn. Gjennom vårt prosjekt Miljø i Russland (MIR), med støtte fra Klima- og Miljødepartementet har vi fokusert på biologisk mangfold med partnere i Nordvest-Russland i tillegg til klima, energieffektivisering og miljøundervisning på nasjonalt nivå.

Sivilt samfunn: Russlands sivilsamfunn er stadig under press, og i 2016 har situasjonen forverret seg ytterligere. Handlingsrommet for miljøvernarbeid er svært trangt, det skal lite til før myndighetene definerer arbeidet som «politisk». Flere av våre samarbeidspartnere er stemplet som «Utenlandske agenter», og bruker mye tid og krefter på rettssaker og inspeksjoner. Naturvernforbundet følger situasjonen og beskriver utviklingen i årlige rapporter. Vi har god dialog med russiske partnere og norske myndigheter.

Biologisk mangfold: Våre samarbeidspartnere i Nordvest-Russland har jobbet aktivt for bevaring av det biologiske mangfoldet i sine nærområder. I Sosnovy Bor var utbyggingen av et gassrør (Norsdstream 2) gjennom det vernede Kurgalsky Peninsula en stor sak. I Murmansk var arbeidet med etablering av Hibini Nasjonal Park prioritert. I tillegg har vi jobbet for å få «naturglede» også inn som en del av det russiske arbeidet for bevaring av naturmangfold. Som et resultat har det i 2016 blitt gjennomført en rekke naturgledeturer og ekskursjoner med studenter, miljøaktivister, forskere og lokale innbyggere til verdifulle naturområder. Våre partnere har også fortsatt sitt arbeid for å gjenreise tradisjonelt fiske som en næringsvei langs kysten på Kola-halvøya. Dette er imidlertid svært krevende, da det er nødvendig med endring av loven og fordelingen av fiskekvotene på nasjonalt nivå. Våre partnere har også fått en økende interesse for å jobbe med fiskeoppdrett og har blant annet undersøkt mulige årsaker til fiskedød i et oppdrettsanlegg i Kola-elven.

Miljøundervisning: Skoleprosjektet SPARE om klima og energieffektivisering er videreført med deltagelse fra Murmansk til Vladivostok. Naturvernforbundet har ti regionale koordinatorene. Disse har gjennomført 128 lærerkurs med total 3418 deltagere. Det er stor aktivitet på mange skoler med undervisning, prosjektoppgaver og utadrettet virksomhet i forbindelse med energispardagen i november.

Klima: Russland er viktig i de globale klimaforhandlingene. I samarbeid med EcoCentrum i St. Petersburg har Naturvernforbundet bidratt med analyser og klimanyheter fra Russland. Vi har også bidratt til gjennomføring av en større energi- og klimakonferanse som blant annet diskuterte russiske posisjoner i klimaforhandlingene (rusecounion.ru/eng). Naturvernforbundet deltok på vårsamarbeidsparter Russian Socio-Ecological Union /FoE Russland sitt årsmøte.

Atom: Naturvernforbundet fortsetter det langvarige arbeidet for åpenhet og regional deltagelse i dekommisjonering – nedbygging – av atomreaktorer. Prosjektet startet i 2004, og er finansiert over Handlingsplanen for atomsikkerhet (Utenriksdepartementet og Statens strålevern). 2016 var første år med også ukrainske partnere i prosjektet. De gjør et godt arbeid, både faglig og med å mobilisere og aktivisere frivillige.

Som nevnt over, har de russiske partnerne slitt med inspeksjoner og rettssaker i 2016, men har likevel fått tid til å fremme planlegging av dekommisjonering og å hjelpe lokale og regionale politikere til å delta i spørsmål om dekommisjonering og lagring av atomavfall, tradisjonelt et tema forbeholdt føderale myndigheter. I anledning 30-årsdagen for Tsjernobyl-ulykken (26. april 1986) arrangerte vi et møte i Oslo sammen med Natur og Ungdom, mens partnerne våre hadde arrangementer i Kiev og flere russiske byer.

Ukraina

Enøk i skoler påvirket av krigshandlinger: Naturvernforbundet startet i 2014 et prosjekt for å hjelpe skoler øst i Ukraina (regionene Donetsk og Luhansk) med å reparere skader påført gjennom krigshandlinger. Vårt arbeid med energieffektivisering i skolebygg har gjennomårene gitt oss og vår lokale partner Global Synergy stor erfaring med kostnadseffektive tiltak. Med støtte fra Utenriksdepartementet har mer 42 skoler og barnehager fått hjelp til på å gjennomføre utskifting og reparasjon av vinduer, etterisolering, moderne belysning, forbedret ventilasjon og varmeanlegg. I tillegg har mer enn 100 skoler fått opplæring og materialer til å starte arbeidet med energieffektivisering og reparasjoner. Tiltakene har hatt stor betydning for lokalsamfunnene berørt av krigshandlinger langs kontaktlinjen.

Praktisk opplæring av personell fra skolene, lokale myndigheter, lokale entreprenører og håndverkere samt lokale organisasjoner har gjort det mulig for skolene å ta i bruk metoder for lav-kost men energieffektive metoder og tekniske løsninger.

Klima: I tillegg har vi i samarbeid med miljøorganisasjonen National Ecological Center Ukraine (NECU) på tema som energi og klimapolitikk. NECU har hatt stor påvirkning på hvordan Paris-avtalens forpliktelser har blitt forstått og akseptert i Ukraina. Ukraina er tradisjonelt et land med stor avhengighet av kull- og atomkraft. Prosjektvirksomheten i Ukraina har fått støtte fra Utenriksdepartementet.

Afrika

Ren energi: 2016 var siste året i en femårig avtale med Norad om støtte til arbeid for å gjøre tilgjengelig nye, forbedrede energiløsninger som er attraktive og som husholdningene har råd til, med vekt på Mosambik og Togo. Dette har i praksis dreid seg om lokalproduserte ovner for matlaging, soldrevne lamper og ladestasjoner for mobiltelefoner.

Gjennom disse årene har minst 500 000 personer fått tilgang til disse energiløsningene. På lengre sikt er det likevel viktigere at vi har utviklet en modell for spredning i stor skala, spesielt for forbedrede ovner: Våre partnere behersker nå til fulle en rekke modeller og produksjonsteknikker som er egnet for lokal produksjon, lokale produsenter og utsalg har etablert lønnsom næringsvirksomhet, og skoler og lokale ledere tar aktivt del i spredningen av nye løsninger.

Kvinnens helse, økonomi og status har blitt bedre gjennom programmet. Allerede ved valg av tema har programmet et klart kjønnsperspektiv ved å fremme løsninger som i første rekke bedrer kvinnens helse og arbeidssituasjon. Også i produksjon og salg har kvinner i stor grad blitt inkludert, med opplæring og støtte som produsenter og selgere. Denne økonomiske virksomheten og organisering i grupper har gjort at deres rolle i familien og i lokalsamfunnet har endret seg. I mange tilfeller har de blitt en stor ressurs for lokalmiljøet sitt, ut over det som direkte angår produksjon og salg av ovner. En tilsvarende styrket posisjon i lokalsamfunnet ser vi for kvinner som har gått sammen og etablert spare- og kredittgrupper, med utgangspunkt i at de skal klare å skaffe nok penger til å kjøpe forbedrede ovner og/ eller soldrevne lamper.

Partnerne våre har etablert seg som viktige aktører lokalt, nasjonalt og internasjonalt når det gjelder tilgang til ren energi og klimaspørsmål. I det regionale programmet har JVE gjennom årene utviklet seg til å bli en sterk panafrikansk miljøorganisasjon, med representasjon i 27 land. Dette har gitt mulighet til bedre sivilsamfunnsdeltagelse i en lang rekke afrikanske og globale prosesser og møter. Partnerne har bidratt til å styrke det sivile samfunnet i sine land gjennom bidrag basert på høy faglig kompetanse, stort engasjement og vilje til å involvere seg og samarbeide bredt.

En ny fireårig avtale er i ferd med å bli inngått med Norad om videre støtte til denne virksomheten.

Oilwatch: 2016 var siste året i en femårig avtale med Norad om støtte til samarbeidet vårt med Environmental Rights Action/ Friends of the Earth Nigeria og det regionale nettverket Oilwatch Africa. Hovedinnsatsen har vært å styrke lokalsamfunn som er berørt av oljesøl i Nigerdeltaet i Nigeria. Mange av berørte lokalsamfunn er nå godt organisert og har et utvidet samarbeid. Nettverket har økt fra 188 grupper i 2012 til 234 i 2016. De er nå også bedre i stand til å dokumentere og få informasjon ut til allmennheten om oljeutslipp i sine egne lokalsamfunn. Dette gjør at det er vanskelig for oljeselskapene eller de ansvarlige etatene å skjule eller ignorere alle oljesøl som skjer. Lokalsamfunnene krever også å få

delta i miljøkonsekvensanalyser når nye tiltak er planlagt og i felles undersøkelser når et oljeutslipp har skjedd. I tillegg har de fått kunnskap om roller og ansvar for de relevante myndighetsorganene og lært å argumentere for sine saker i møte med representanter for disse organene.

Gjennom disse fem årene har innsikt og erfaringer fra de mest avanserte lokalsamfunnene blitt delt med andre berørte lokalsamfunn i Nigeria og med lokalsamfunn i andre afrikanske land som er berørt av utvinning av olje eller gass, med vekt på Uganda, Ghana og Sør-Afrika.

Naturvernforbundet har ikke lyktes med å skaffe videre finansiering til samarbeidet med Oilwatch Afrika. Natur og Ungdom og Naturvernforbundet fikk tildelt Operasjon Dagsverk (OD) i 2017 med tema Fra utvinning til utdanning og dette gjør det mulig å fortsette arbeidet med ungdom i Nigerdelta.

Klima og Informasjon

Naturvernforbundet har de siste årene deltatt i den norske forhandlingsdelegasjonen til de internasjonale klimaforhandlingene, inkludert COP21 i Paris og COP22 i Marrakech, som representant for norske miljø- og utviklingsorganisasjoner.

Sammen med Regnskogfondet jobber Naturvernforbundet spesielt med utviklingen av skogtiltak under REDD+ med støtte fra NORAD.

Med støtte fra NORAD har Naturvernforbundet jobbet aktivt med informasjon om klimaendringer i et globalt utviklingsperspektiv. Dette prosjektet har gått over flere år og ble avsluttet i 2016 med følgende aktiviteter i gjennomført i året:

- Foredrag for 11 813 elever ved ungdoms- og videregående skoler på foredrag om klimaendringer i et globalt utviklingsperspektiv.
- 10 Studentdebatter studenter ved universiteter og høyskoler om klimaendringer i et globalt utviklingsperspektiv.
- Naturvernforbundet har hatt 117 medieoppslag media om klimaendringer i et globalt utviklingsperspektiv.
- Naturvernforbundet fikk 304 medieoppslag om klimaendringer under klimaforhandlingene.
- Naturvernforbundets klimanettsider har i 2016 hatt 30 050 unike brukere.
- 352 800 personer er nådd med informasjon om klimaendringer i et globalt utviklingsperspektiv gjennom Facebook.

Miljøvennlig hverdag

Naturvernforbundet har hatt økt fokus på forbruksarbeidet:

- Deltatt i «Folkets klimaforskning», et forskningsprosjekt som søker å måle potensialet for reduksjon av klimagassutslipp fra norske husholdningers aktiviteter.
- Bistått flere kommuner i utviklingen av deres forbruksstrategier.
- Jobbet for bedre forbrukspolitik, blant annet gjennom tiltak som redusert moms på reparasjoner, lengre reklamasjonstid på produkter og bedre gjenbruksalternativer i kommunene.
- Laget nye nettsider med tips til hvordan man kan bli mer miljøvennlig i hverdagen. Som en del av videreføringen av Grønn Hverdags arv har vi laget undersider på våre nettsider med tips om hvordan man kan reise, bo, spise og forbruke mer miljøvennlig.
- Relansert kompostheftet «Ren jord». Ble trykket opp i 13 000 eksemplarer våren 2016, inkludert en utgave på nynorsk.
- Lansert storsatsningen Ta vare på det du har, se eget punkt.
- Gitt innspill til regjeringens arbeid med ny stortingsmelding om sirkulærøkonomien.

Oljefri

I 2016 har Naturvernforbundets klimaprojekt, Oljefri, bidratt til en økning av boligeiere som har erstattet sine oljefyrte anlegg med fornybare oppvarmingsløsninger. Det har også vært et økt fokus på fjerning av nedgravde oljetanker som utgjør en stor forurensningstrussel. Vi har sammen med ulike kommuner og Enova arrangert 8 informasjonsmøter med til sammen ca. 1500 deltakere. Vi har også hatt regien på to energirådgivningsprosjekter med studenter i Hordaland og på Sørlandet. Om lag 80 studenter har gjennomført ca. 160 hjemmebesøk i Arendal, Grimstad og Bergen. Oljefri har også deltatt og holdt foredrag på ZERO-konferansen, Varmepumpekonferansen og VVS-dagene.

Nettsiden oljefri.no har i 2016 hatt ca. 65 000 besøk. Dette viser at siden fortsatt har en jevn økning, og at 2016 kan vise til det høyeste besøkstallet siden nettsiden ble lansert i 2010. Kvalitetssikringsordningen over Oljefri-tilbydere på nettsiden hadde i 2016 hele 929 forespørsler. Vi har også fått rapportert at en god del også har kontaktet disse via telefon og informasjonsmøter etter å ha mottatt kontakthinformasjon fra oss på telefon, nett og møter. Vi har også tatt flere steg for å gjøre prosjektet tilgjengelig i hele landet og har nå tilbyrdekning nesten over hele landet.

I 2016 fortsatte vi å videreutvikle Oljefri i eksisterende regioner, men endret måten vi jobbet mot nye regioner på. I stedet for å jobbe for langsiktige innsalg i enkeltregioner med mange ulike kampanjeaktiviteter og donorer, valgte vi å fokusere på de mest effektive aktivitetene, informasjonsmøter og mediarbeid. Da kunne vi med finansiering fra Enova gå til én og én kommune og gjennomføre en møterekke med flere og større kommuner enn tidligere.

Vi har jobbet for å få på plass både forbudet mot fossil oljefyring innen 2020 og en revisjon av forurensningsforskriften kap. 1 om nedgravde oljetanker. Her har vi vært i dialog med ulike fagfolk, interesseorganisasjoner, kommuner, Miljødirektoratet, Kystverket og Klima- og Miljødepartementet.

Energismart

Den nye nettsiden, www.energismart.no, ble lansert høsten 2016. Her kombinerer vi arbeidet med TopTen og Oljefri og nettsiden skal fungere som en interaktiv forbrukerportal for vårt energiarbeid. Oljefri.no fortsetter likevel å være en egen portal framover, men får et ansiktsløft våren 2017 for å bli likere energismart.no. På sikt planlegger vi å fase ut oljefri.no til fordel for energismart.no. Dette må likevel ikke gjøres før behovet om informasjon angående oljefyrutfasingen er over.

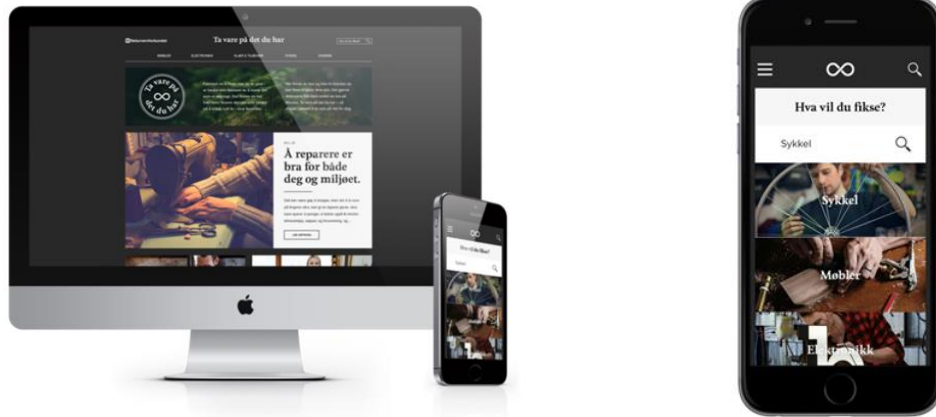
Det europeiske samarbeidsprosjektet TopTen har fortsatt vært et viktig arbeid for Naturvernforbundet. TopTen-samarbeidet har som mål å gi forbrukerne oversikt over de mest energieffektive produktene innenfor de mest strømintensive apparatene i hjemmet. I Norge har vi hatt fokus på at butikker og grossister skal ta inn de mest energieffektive produktene på markedet, som har vist seg å være vanskelig. TopTen-prosjektet avsluttes for vår del etter 2017, da dette er siste prosjektår for denne treårsperioden. Vi vil ikke bruke ressurser på å søke nye midler til dette arbeidet eller videreføre prosjektet, siden vi ikke har oppnådd de resultatene vi hadde håpet på siden oppstarten i 2009. Vi håper likevel at det nye designet og boligsegmentet som nå har kommet til på nettsiden vil tilføre den en ny verdi og heve besøkstallene til portalen som vi ønsker å videreføre som vår energiportal etter TopTen-prosjektet avsluttes.

Energispesialist Vi har også relansert og utvidet Oljefri-tilbyderordningen vår og den heter nå "Energispesialist". Vi kvalitetssikrer her bedrifter innen varme, ventilasjon, rådgivning, styring, rehabilitering og sanering – de tiltakene som gjør boligen energismart. Bedriftene som søker om opptak til Energispesialist må som før innfri diverse krav til erfaring, organisering, økonomi, kompetanse og kundeoppfølging, samt gjennomføre en grundig søknadsprosess for å bli godkjent av ordningen.

Ta vare på det du har

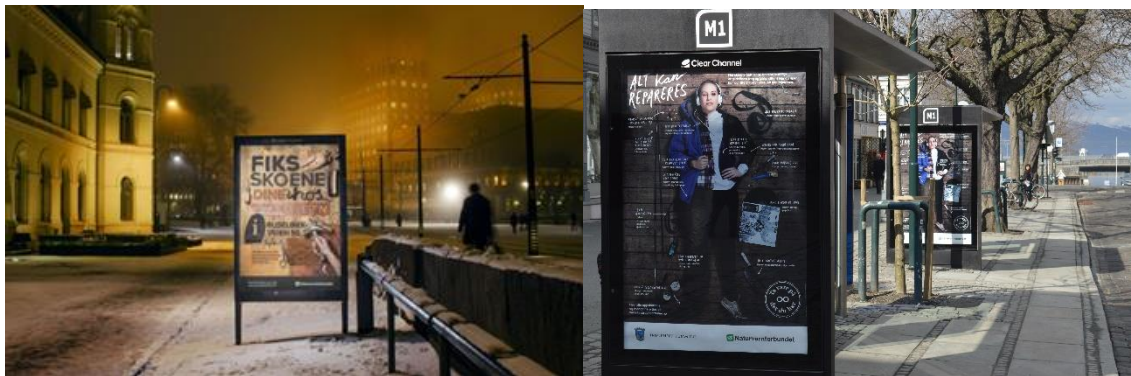
Nettstedet www.tavarepaadetduhar.no ble utviklet og lansert i 2016 og har blitt besøkt over 50.000 ganger siden lanseringen. Nettsiden inneholder en karttjeneste over lokale håndverkere, ulike tips for reparasjon og vedlikehold, konkurranser, synliggjøring av håndverk og underkampanjer.

«Ta vare på det du har» ble kåret til den tredje beste av hele 43 reklamekampanjer innenfor kategorien «Samfunn» på reklamebransjens prisutdeling «Gullblyanten».

(<http://gullblyanten.no/archive/2015/categories/226/>)

I forbindelse med lanseringen gjennomførte vi også to reklameboards-kampanjer, en i Oslo og en Trondheim.

Vi arrangerte vår første pilot på et fiksemarked i Trondheim 7. mai. Her var det mulig å reparere sykler, møbler, leker, klær og mye annet helt gratis. Arrangementet hadde over 200 deltakere.

Det ble i løpet av høsten 2016 arrangert 3 nye fiksemarkeder i Trondheim og det ble også arrangert lignende aktiviteter i Stavanger, Asker, Oslo og Sogn og Fjordane.

I Oslo har vi også samarbeidet med prosjektet RestartersOslo, som lager fiksefester for elektronikk. Sammen med dem, Deichmanske bibliotek, SoCentral og Norway Makers har vi i 2016 arrangert 3 fiksefester og har samlet ca. 50 frivillige restarters (fikserne) av elektronikk.

Vi har laget en rekke filmer til kampanjen, blant annet om ulike håndverkere og håndverkstradisjoner. Vi har også laget en film om kampanjen som ble vist på reklamefri dag på TV2 i påsken og pinsen.

I arbeidet med kampanjen har vi knyttet til oss et stort nettverk med både faglige og økonomiske støttespillere, deriblant Forbrukerrådet, Mesterbrevnemda, Avfall Norge, UNESCO, Miljødirektoratet, IKEA, ulike kommuner og Sparebankstiftelsen DNB.

[Den store klesbyttedagen](#)

Lørdag 16. april 2016 arrangerte Naturvernforbundet "Den store klesbyttedagen" for første gang.

Naturvernforbundet var invitert med av Naturskyddsföreningen i Sverige og Byttemarked.nu i Danmark i det som skulle bli Nordic Swapday. Fremtiden i våren hender (FIVH), Natur og Ungdom (NU) og Miljøagentene (MA) ble også invitert med.

Naturvernforbundet var med å utvikle et konsept for både den som er arrangør av et byttemarked og for deltagere. Deltagere ble oppfordret til å ta med 7 rene og pene plagg de selv ikke bruker lenger for å bytte dem i 7 "nye" plagg og la andre få glede av det de ikke bruker lenger.

Kitchen reklamebyrå var med og utviklet en egen materiellpakke for arrangører av klesbyttemarked, og det ble distribuert plakater for annonsering, kleskategoriskilt, bytteregler, miljøeffekt av bytting med mer. Det ble også opprettet en egen nettside med kart over byttemarkeder så deltakere lett kunne finne sitt nærmeste arrangement, sammen med maillister for interesserte med mer.

Totalt ble det gjennomført 54 arrangementer i Norge, og over 4000 personer deltok.

Interessen for å bytte fine plagg og samtidig spare naturen var så stor at kapasiteten ble sprengt på enkelte arrangementer, for eksempel utenfor Kulturhuset i Oslo, der køen ble lang og flere måtte avvises i døra.

Det ble byttet rundt 15 330 plagg. Om man legger til grunn at disse plaggene i stedet ville ha blitt kjøpt, har klesbyttedagen 2016 spart atmosfæren for anslagsvis 76 tonn CO₂, 76,6 millioner liter vann og 13,8 tonn kjemikalier i redusert klesproduksjon,

Media og kommunikasjon

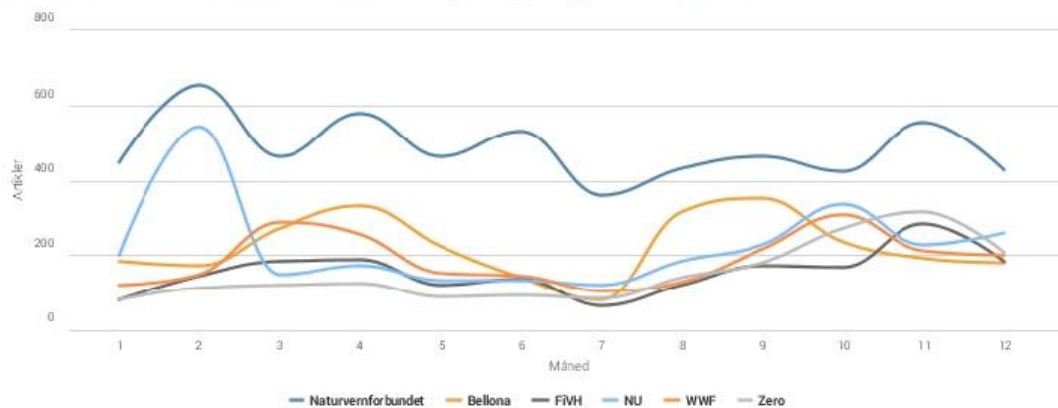
Naturvernforbundet har i løpet av 2016 satt politisk dagsorden og oppnådd god mediedekning på et flertall av saker. Den folkelige mobiliseringen og mediedekningen høsten 2016 rundt vern av rovdyr og felling av ulv var for eksempel i stor grad ledet an av Naturvernforbundet.

Naturvernforbundet fikk i 2016 stor oppmerksomhet og god mediedekning med blant annet følgende tema:

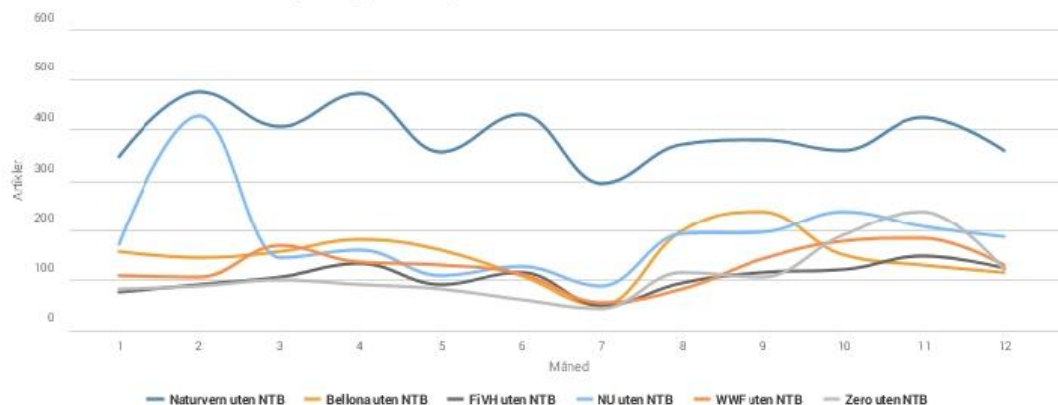
- Vern av rovdyr og jakt på ulv
- Snøskuterkjøring i utmark (endring i motorferdeselsloven)
- Dumping av gruveavfall (Førdefjorden og Vevring)
- Plast og marin forurensning (strandrydding og mikroplast)
- Ny E18 Osloregionen
- Klima og vern av Lofoten, Vesterålen og Senja
- Skogvern

Blant de norske miljøorganisasjonene har Naturvernforbundet flest medieoppslag i løpet av 2016 (statistikk via Retriever). Et flertall av medieoppslagene er "lokale", altså at det er frivillige i Naturvernforbundets lokal- og fylkeslag som selv er i media.

Medietreff 2016 – sammenlikning miljøorganisasjoner

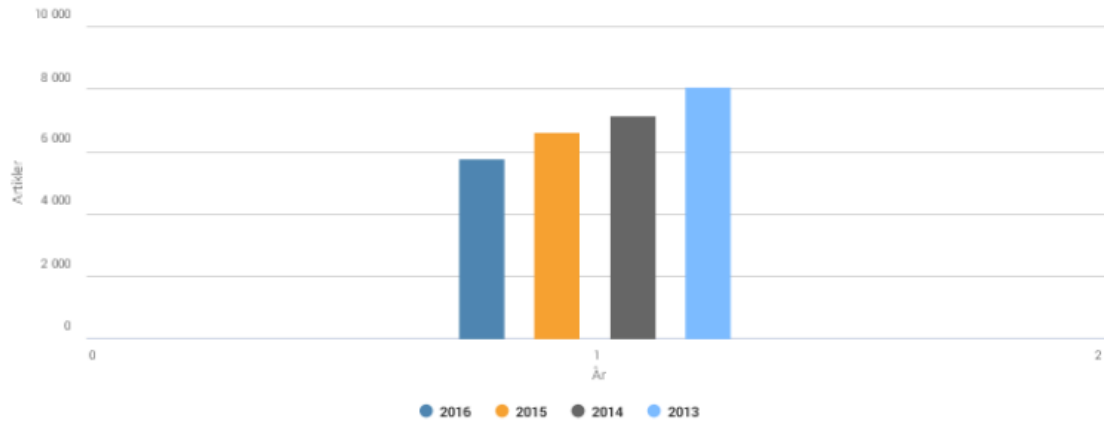
Medietreff 2016 – miljøorganisasjoner uten NTB

Naturvernforbundet har hatt en nedgang i antall medieoppslag de siste årene, dette kan skyldes både endringer i medielandskapet og antagelig hvilke mediasaker som gir mange oppslag.

Naturvernforbundet har også brukt mindre ressurser på å drive rent medieinnsalg mot lokal- og riksmidia de siste årene, og prioritert for eksempel egne kanaler, verving og sosiale media i større grad.

Mediedekning Naturvernforbundet 2013 - 2016

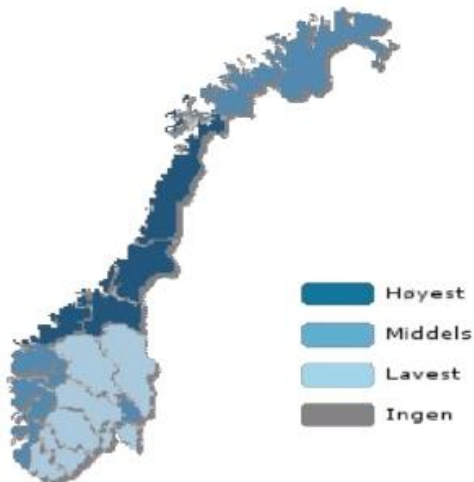
Tabell nedenfor viser mediedekning for Naturvernforbundet fylkesvis, med og uten riksmidia:

Mediedekning per fylke

norske fylker	Antall
Møre og Romsdal	2103
Nord-Trøndelag	2098
Nordland	2086
Sør-Trøndelag	2071
Hordaland	2053
Finnmark	2017
Sogn og Fjordane	2006
Troms	2001
Rogaland	1968
Akershus	1964
Buskerud	1957
Østfold	1956
Oslo	1948
Oppland	1943
Aust-Agder	1938
Vest-Agder	1928
Hedmark	1920
Vestfold	1904
Telemark	1889

Dekning per fylke – uten rikskilder

norske fylker	Antall
Møre og Romsdal	349
Nord-Trøndelag	344
Nordland	332
Sør-Trøndelag	317
Hordaland	299
Finnmark	263
Sogn og Fjordane	252
Troms	247
Rogaland	214
Akershus	210
Buskerud	203
Østfold	202
Oslo	194
Oppland	189
Aust-Agder	184
Vest-Agder	174
Hedmark	166
Vestfold	150
Telemark	135

Økt bruk av digitale flater

Naturvernforbundet har i 2016 fortsatt satsingen på bruk av digitale kanaler for å engasjere, mobilisere og nå ut med viktig natur- og miljøraker. Som en konsekvens av dette er blant annet antallet papirutgivelser av medlemsbladet Natur & miljø redusert til fordel for større aktivitet på Facebook og satsing på bruk av epost og nett.

Satsingen på digitale flater fremfor papir har gitt flere følger i sosiale medier, økt nettrafikk og flere medlemmer. Det er gledelig å se at trenden fra forutgående år også fortsetter igjennom 2016.

Trafikk til www.naturvernforbundet.no i 2015 og 2016:

Naturvernforbundet	Antall besøkende	Trafikkøkning	Antall unike brukere
2016	2001702		852442
2015	1933645		842337

Antall følgere på Facebook 2013 til 2016:

Sosiale media

Facebook	Følger/likes
2016	27 919
2015	20 900
2014	16 600
2013	6 800

Det er jevn aktivitet på Twitter, og i større grad lykkes vi også at fagrådgivere og aktive bruker Twitter personlig (som seg selv) fremfor at kun Naturvernforbundet har en twitterkonto for alle saker.

Antall følgere på Instagram har økt noe i 2016. Det er ingen nye digitale kanaler som er tatt i bruk i 2016.

Hva søker folk etter og hva leses på nett

Spesielt "nytte-poster" generer mye nettrafikk – og gir mer aktivitet enn rene nyhetssaker. Eksempler på disse er hvordan man skal kvitte seg med brunsnegler, bestilling av nei takk til reklame-klisterner, hør fuglesang, bli med på klesbyttedag og lignende nyttige tips til forbrukere, noe som ser ut til å være etterspurt.

Et stort antall besøkende på nettsidene leser faktasaker om global oppvarming og enkelte engelskspråklige saker om blant annet miljøproblemer i Russland og Romania.

Google (søketrafikk) og Facebook er de 2 største trafikkdriverne for nettrafikk, ved siden av trafikk via epostkampanjer og direkte trafikk.

Flere medlemmer via nettsidene

Medlemsøkningen de siste årene har også særlig kommet via "digital verving". Rekruttering på nett har gitt merkbart større trafikk til innmeldingssidene (opp 75% fra 2015 til 2016).

SITE: Bli medlem	Antall besøkende	Trafikkøkning	Antall unike brukere	Trafikkøkning
2016	27066		12082	
2015	15 465		6 811	
2014	5 308		4 347	
2013	3 611		2 942	

Dette er også et resultat av egne kampanjenettsider knyttet til enkeltsaker eller arrangementer som generere engasjement og trafikk fra sosiale medier eller epostkampanjer. Som eksempler kan Klesbyttedagen 2016 eller Ja til Ulv nevnes.

Dialog med støttespiller, medlemmer og givere

Stadig mer av kommunikasjonen med medlemmer og omverdenen går via Facebook, som er det klart største sosiale mediet. Vi har økt fra ca. 21 000 til 28 000 følgere i løpet av 2016. I større grad enn tidligere er vi i direkte dialog med både enkeltmedlemmer og aktive gjennom Facebook.

I 2016 ble det også opprettet en egen facebookside for "Ta vare på det du har", som fungerte godt under kampanjeoppstart.

Omlegging av medlemsmagasinet Natur & miljø

Det ble gitt ut tre utgaver av medlemsmagasinet Natur & miljø i 2016. Alle bladene hadde egne temaseksjoner, i tillegg til nyheter, reportasjer og organisasjonsstoff. I nummer 1 var temaet «Ta vare på det du har», i nummer 2 var det laks og oppdrett, mens det i nummer 3 var «Naturen livsgrunnlaget vårt».

På landsstyremøtet i juni ble det vedtatt å endre antall utgivelser til to i året fra og med 2017. Det ble også bestemt at magasinet skal ha en mer tidløs profil og hver utgave skal være dominert av ett tema, knyttet til Naturvernforbundets arbeidsprogram.

Natur & miljø er medlem av Fagpressen, og hadde i 2015/16 et godkjent opplagstall på 18 117. Redaksjonen består av Kristian Skjellum Aas (redaktør) og Tor Bjarne Christensen (journalist). Disse benytter også andre skribenter etter behov.

Økonomi

Vi økte inntektene fra medlemskontingenter og innsamlingsarbeidet også i 2016 sammenlignet med året før. Rekrutteringen av nye fastgivere via telefon gir gode resultater og per 31.12.2016 hadde vi 1068 faste givere med aktive avtaler. Ringekampanje for å øke fastgiverbeløp og -frekvens har også gitt gode resultater og bidrar til økte inntekter.

Offentlige midler utgjorde 66 % av de samlede inntektene i Naturvernforbundet, som grunnstøtten fra Klima- og miljøverndepartementet, prosjektmidler fra Miljødirektoratet, samt støtte til internasjonale prosjekter fra NORAD, Utenriksdepartementet, Klima- og miljødepartementet og Statens strålevern.

Vi har et godt og fruktbart samarbeid med flere næringslivs- og organisasjonspartnere, som Fagforbundet, Statkraft, Norgesgruppen og WaterCircles. Våre partnere bidrar med god faglig sparring, konkrete samarbeidsprosjekter og økonomisk støtte til vårt arbeid. I 2016 ble samarbeidsavtalene vi hadde med Renas og Enjo avsluttet. Naturvernforbundet har startet en dialog med IKEA Norge, og i september ga landsstyret samtykke til at man på sikt også kan inngå en partnerskapsavtale dersom det skulle bli aktuelt.

Våren 2016 ble det tydelig at inntektene var mindre enn budsjettet, og landsstyret vedtok i juni et revidert budsjett som skulle sikre et driftsoverskudd og fortsatt oppbygging av formålskapital. Vedtak inkluderte kostnadsreducerende tiltak slik som nedbemanning i sekretariatet, og antall årsverk ble redusert. Alle inntekter er listet i årsberetningen, årsregnskapet samt i notene.

Vedlegg 1: Styrende organer

Sentralstyret

Sentralstyret har fram til 31. august 2016 bestått av Lars Haltbrekken (leder), Silje Ask Lundberg (nestleder), Kjell Magne Derås, Synnøve Kvamme, Gunnar Reinholdtsen og Ingeborg Gjærum. Varamedlemmer er Bernt Bull, Hilde Charlotte Solheim, Øyvind Johnsen og Ellen Munden Paalgard. Lars Haltbrekken gikk av 31. august 2016, og nestleder Silje Ask Lundberg tok over som leder. Øyvind Johnsen trådte inn om nestleder. Ingrid Skjoldvær har møtt for Natur og Ungdom med fulle møterettigheter. De ansatte har vært representert med møte- tale- og forslagsrett ved Johanne Sæther Houge og Helga Lerkelund. I tillegg har generalsekretær møtt.

Sentralstyret ved utgangen av 2016 består av Silje Ask Lundberg (leder), Øyvind Johnsen (nestleder), Kjell Magne Derås, Synnøve Kvamme, Gunnar Reinholdtsen og Ingeborg Gjærum. Varamedlemmer er Bernt Bull, Hilde Charlotte Solheim og Ellen Munden Paalgard.

Sentralstyret har hatt fem fysiske møter i 2016, i tillegg har sentralstyret hatt ti uformelle telefonmøter.

Landsstyret

Landsstyret har hatt 4 møter i 2016.

Følgende representanter satt i landsstyret i 2016.

Fylke/organisasjon	Fast	Vara
Aust-Agder	Jorunn Årstøl Stålsett	Mirell Kirchner
Buskerud	Wenche Johansen	Roar Carlsen
Finnmark	Annie Henriksen	Leif Wasskog
Hedmark	Thomas Cottis	Jenny Gulbrandsen
Hordaland	Siri Vatsø Haugum	Eirik Hordnes
Møre og Romsdal	Øystein Solevåg	Gunn N. Morstøl
Nordland	Erling Solvang	Camilla Dærga Bjugn
Nord-Trøndelag	Ellen Andersson	Gunnar Gustad
Oppland	Paul Lindviksmoen	Monica Rønning
Oslo og Akershus	Gert-Fredrik Malt	Ingrid Aalstad
Rogaland	Anne Elisabeth Carlsen	Per Terje Haaland
Sogn og Fjordane	Ove Eliassen	Marit Vøien Nes
Sør-Trøndelag	Steinar Nygaard	Merete Andersen
Telemark	Tormod Svartdal	Sigrid Dahl
Troms	Anton Petter Hauan	Therese Hugstmyr Woie
Vest-Agder	Peder Johan Pedersen	Julie Nilsen
Vestfold	Ann Norderhaug	
Østfold	Trine Strømme	Ragnar Johnsen
Natur og Ungdom	Ingrid Skjoldvær	Gaute Eiterjord
Natur og Ungdom	Olav Aga	Tina Vågenes Andersen
Miljøagentene	Are Shaw Waage	Ane Marte Rognskog
Regnskogfondet	Nils Hermann Ranum	Yngve Kristiansen
Ansatte	Johanne Sæther Houge	Helga Lerkelund

Vedlegg 2: Verv og representasjon i 2016 – ikke utfyllende

Hva	Type verv	Innehaver
FNF-representasjon		
Styret i Forum for natur og friluftsliv	Medlem	Maren Esmark Erling Solvang (vara)
Arbeidsutvalget for Forum for natur- og friluftsliv Troms	Medlem	Anton Hauan
Forum for natur og friluftsliv i Finnmark	Leder samarbeidsutvalget	Gunnar Reinholdtsen
Forum for natur og friluftsliv i Nordland	Styreleder	Erling Solvang
Forum for natur og friluftsliv i Oppland	Komitemedlem	Paul Lindviksmoen
Arbeidsutvalget i Forum for natur og friluftsliv i Hordaland	Leder av arbeidsutvalget	Nils Tore Skogland
Forum for natur og friluftsliv i Nord-Trøndelag	styremedlem	Ellen Anderson
Forum for natur og friluftsliv i Agder		Peder Johan Pedersen
Forum for natur og friluftsliv i Møre og Romsdal		Øystein Folden
Forum for natur og friluftsliv i Sogn og Fjordane		Sigmund Flaten
Forum for natur og friluftsliv i Hedmark		Thomas Cottis
Forum for natur og friluftsliv i Sør-Trøndelag	Leder av arbeidsutvalget	Erik Brenna Sør-Trøndelag
Forum for natur og friluftsliv, Vestfold	Styreleder	Øyvind Johnsen Vestfold
Forum for natur og friluftsliv Møre og Romsdal	Medlem av AU	Øystein Folden Møre og Romsdal
Forum for natur og friluftsliv Oslo	Styremedlem	Gjermund Andersen
Forum for natur og friluftsliv Akershus	Styremedlem	Bjørn Faafeng
Nasjonalparkforvaltning, verneplangrupper, artsforvaltning og lignende representasjon		
Markrådet (opprettet av Miljøverndepartementet for å gi råd om forvaltningen av Marka)	Fast medlem	Gjermund Andersen Oslo og Akershus, NOA
Rådgivende utvalg for Hallingskarvet Nasjonalpark	Medlem	Per Furuseth Buskerud
Rådgivende utvalg, Midtre Nordland Nasjonalparkstyre	Leder	Erling Solvang
Referansegruppa for Børgefjell nasjonalpark	Medlem	Johan Storm Nielsen
Referansegruppa, Universitetet i Tromsøs prosjekt: "Fjellrev i Finnmark"	Medlem	Vigdis Siri
Rovviltnefndmøtene i forvaltningsregion 6 (Midt-Norge)	Observatør	Erik Brenna, Sør-Trøndelag Alette Sandvik, Nord-Trøndelag
Kontaktutvalg for rovviltforvaltning	Medlem	Arnodd Håpnes
Jordvernalliansen i Trøndelag	Styremedlem	Magne Vågsland
Prosjektgruppa Jomfruland marine nasjonalpark	Medlem	Per-Erik Schulze

The European NGO coalition against plastic pellet loss.	Medlem	Per-Erik Schulze
Rådgivende utvalg for Stølsheimen landskapsvernområde	Medlem	Lars Hole Hordaland
Rådgivende utvalg for Nærøyfjorden landskapsvernområde	Medlem	Torill Refsdal Aase Hordaland
Kontaktutvalg for rovviltforvaltning	Medlem	Arnodd Håpnes
Referansegruppe for verdiskapning i verneområder under DN	Medlem	Kjell Deraas
Diverse andre råd, utvalg, grupper, styrer etc		
Stiftelsen Loofts gave	Styremedlem	Nils Tore Skogland Hordaland
Styret i Energiforum (et samarbeid mellom Universitetet i Bergen, Norges Handelshøyskole, Bergen kommune, Hordaland Fylkeskommune, BKK, Bergen Energi og Naturvernforbundet Hordaland)	Styremedlem	Nils Tore Skogland Hordaland
Rådgivende sykkelgruppe for Bergensprogrammet	Medlem	Lars Hole og Nils Tore Skogland
Konseptvalgutredning for trafikkløsning i Tønsbergregionen	Medlem samarbeidsgruppe	Hans Ivar Nesse Vestfold
Vegaøyenes Verdensarvområde - Samarbeidsrådet	Medlem	Erling Solvang
Konseptvalgutredning for vei og jernbane over Oslofjorden	Medlem samarbeidsgruppe	Øyvind Johnsen Vestfold
Klimarådet på Nøtterøy, Nøtterøy kommune	Medlem	Øyvind Johnsen og Hans Ivar Nesse Vestfold
Festivalen "Friluftsliv for alle" og konferansen Avfall	Koordinator	Ole Morten Fossli Oppland
Studieforbundet natur og miljø, Møre og Romsdal	Styremedlem	Japke Stobbe Møre og Romsdal
Voksenopplæringsforbundet Vofo, Møre og Romsdal	Varamedlem i styret	Japke Stobbe Møre og Romsdal
Rådgivende utvalg for Jærestrendene landskapsvernområde (Fylkesmannen)	Medlem	Jørund Ubøe Soma Rogaland
Rogaland Bondelags jordvernvalg	Medlem	Erik Thoring Rogaland
Kontaktutvalget for rovviltforvaltningen i Vest-Agder	Medlem	Torbjørn Fredriksen Vest-Agder
Jernbanealliansens styre	Medlem, vara Medlem, leder	Lars Haltbrekken, Holger Schlaupitz
Kollektivkampanjens styre	Styremedlem	Holger Schlaupitz
ForUM - energi og klima gruppe	Medlem	Janne Melbye Gillgren
Biotechnologinemda	Medlem	
Villaksalliansen	Medlem	Arnodd Håpnes Jorunn Vallestad

Samarbeidsrådet for anadrom laksefiske i DN	Rådsmedlem	Arnodd Håpnes
Svanens styre	Styrerepresentant	Kari M. Andersen
Norsk klimastiftelse	Rådsmedlem	Lars Haltbrekken
Norsk Institutt for Naturforskning	Styremedlem	Lars Haltbrekken
Miljøagentenes styre	Styremedlem Vara	Anders Haug Larsen
Regnskogfondets styre	Styremedlem	Lars Haltbrekken
Tømmerkampanjen	Kontaktperson	Johanne Houge
Samarbeidsrådet for naturvernsaker m NJFF, WWF, DNT	Styreleder og sekretariat	Arnodd Håpnes Maren Esmark
Rammeavtaleorganisasjonene for informasjonsarbeid RORG	Kontaktperson	Yngvild Lorentzen
Bistandstorget Arbeidsgruppe om korrupsjon	Medlem	John Lineikro Eli Voksø
Friends of the Earth Europe	Styremedlem	Silje Ask Lundberg
Blue vision for The North Sea, Nordsjø-NGOene	Deltaker i internasjonal arbeidsgruppe	Per-Erik Schulze
Environmental movements in the South (EMIS)	Styret	John Lineikro
Abelia	Medlem/Kontaktperson	Maren Esmark
Fagpressen	Medlem	Kristian Aas
Frivillighet Norge	Medlem	Eli Voksø/Ove Vigdal

Dette er ikke en utfyllende liste. De lokale og regionale vervene oppgitt i lista over er eksempler på liknende verv andre steder i landet.

Vedlegg 3: Samarbeidspartnere og støttespillere

Samarbeidspartnere og støttespillere	
Klima- og miljødepartementet	Hovedbidragsyter gjennom grunnstøtten til miljøorganisasjoner, samt støtte til enkeltprosjekter som: arktisk miljøvernsamarbeid, reisestøtte til klimatoppmøtet
Miljødirektoratet	Prosjektstøtte til arbeid med naturglede og friluftsliv for innvandrere, informasjonskampanje om truede arter og naturtyper og hvor viktig naturen er, rovdyr, fremmede arter, marin forsøpling, villaks og Den Store Klesbyttedagen.
Fagforbundet	Støttespiller og dialogpartner i arbeidet med klimatiltak i kommunene
WaterCircles	Støttespiller og dialogpartner i arbeidet med miljøvennlige produkter og løsninger
NorgesGruppen	Støttespiller og dialogpartner i arbeidet med miljøvennlige produkter og løsninger innen dagligvarebransjen
Statkraft	Støttespiller og dialogpartner i arbeidet med bærekraftig energiproduksjon
Jøtul	Støttespiller og dialogpartner i arbeidet med energieffektive oppvarmingsløsninger
Norsk varme	Støttespiller og dialogpartner i arbeidet med energieffektive oppvarmingsløsninger
ENJO	Støttespiller og dialogpartner i arbeidet for å redusere miljøgifter
Viking redningstjeneste	Støttespiller for arbeidet med gode miljøløsninger
Trondheim kommune	Partner i prosjektet Oljefri og Ta vare på det du har
EUs program for energieffektivisering	Prosjektstøtte til energismart.no (TOP TEN ACT)
Asker kommune	Partner i prosjektet Oljefri

UNESCO	Prosjektstøtte til prosjektet Ta vare på det du har
Samfunnsmidler fra Utdanningsforbundet og Tryg Forsikring	Støttespiller til prosjektet Klimaambassadører
Utdanningsforbundet	Dialogpartner for et bærekraftig samfunn og at klima- og miljøutfordringer blir tillagt større vekt i norsk utdanning
Mesterbrevnemda	Partner i prosjektet Ta vare på det du har
WWF natur og rovdryfond	Gave til rovdryarbeid
Rogaland fylkeskommune	Partner i prosjektet Oljefri
Sandnes kommune	Partner i prosjektet Oljefri
Stavanger kommune	Partner i prosjektet Oljefri
Randaberg kommune	Partner i prosjektet Oljefri
Time kommune	Partner i prosjektet Oljefri
Klepp kommune	Partner i prosjektet Oljefri
Hå kommune	Partner i prosjektet Oljefri
Arendal kommune	Partner i prosjektet Energismart
Grimstad kommune	Partner i prosjektet Energismart
Universitetet i Agder	Partner i prosjektet Energismart
Høgskolen i Bergen	Partner i prosjektet Energismart
Nøtterøy kommune	Partner i prosjektet Oljefri
Røyken kommune	Partner i prosjektet Oljefri
Oppegård kommune	Partner i prosjektet Oljefri
Ski kommune	Partner i prosjektet Oljefri
Kongsberg kommune	Partner i prosjektet Oljefri
Gjøvik kommune	Partner i prosjektet Oljefri
Drammen kommune	Partner i prosjektet Oljefri
Hordaland fylkeskommune	Partner i prosjektet Oljefri/Energismart
Askøy kommune	Partner i prosjektet Oljefri

Radøy kommune	Partner i prosjektet Oljefri
Lindås kommune	Partner i prosjektet Oljefri
Bergen kommune	Partner i prosjektet Oljefri/Energismart
Sogn og Fjordane fylkeskommune	Partner i prosjektet Oljefri
Lier kommune	Partner i prosjektet Oljefri
Enova	Partner i prosjektet Oljefri
Lyse Neo	Partner i prosjektet Oljefri
NITO Takst	Partner i prosjektet Oljefri
Norges Eiendomsmeglerforbund	Partner i prosjektet Oljefri
Norges Takseringsforbund	Partner i prosjektet Oljefri
Norsk VVS Energi- og Miljøteknisk Forening	Partner i prosjektet Oljefri
Husbanken	Prosjektstøtte til Energismart
Norges Astma- og Allergiforbund	Samarbeidspartner miljø- og helsearbeid

Hovedstøttespillere internasjonalt	
Klima- og miljødepartementet	Bidragssyter til prosjekter i Russland og vårt samarbeid med bl.a. Russian Socio-Ecological Union innen organisasjonsbygging, energieffektivisering, klima, miljøundervisning og Arktis
Utenriksdepartementet	Hovedbidragssyter til prosjekter i Ukraina innen, energieffektivisering med spesiell vekt på skolebygg langs kontaktlinjen i Øst-Ukraina, klima og miljøundervisning.
Norad	Hovedbidragssyter til prosjekter i Afrika og arbeidet for ren energi, Oilwatch og klimaforhandlinger. Norad gir også støtte til vårt informasjonsarbeid i Norge
Barentssekretariatet	Bidragssyter til et prosjekt med samarbeid i Barentsregionen.
Statens strålevern	Bidragssyter til samarbeid med miljøorganisasjoner i Russland og Ukraina for å fremme en trygg dekommisjonering av de eldste atomreaktorene.

Vedlegg 4: Brev og høringsuttalelser fra Naturvernforbundet i 2016

Langt de fleste brev og høringsuttalelser sendes av fylkes- og lokallag og er omtalt i lagenes årsrapporter og er ikke inkludert her. Lista er ikke uttømmende.

28.01.2016	Partiprograminnspill-KrF
16.01.2016	Utenlandske treslag - Klage - Tvedestrand - Hegland - juletre_SABIMA-NNV-WWF
16.01.2016	Utenlandske treslag - Klage - Grimstad - Håland - juletre_SABIMA-NNV-WWF
02.02.2016	Fremmede arter - svartelistekriterier_SABIMA,NNV,WWF
03.02.2016	Forbruk-Dok. 8-behandling
26.10.2016	Småkraft - våre krav til en kunnskapsbasert småkraft -brev til NVE og OED
10.02.2016	Småkraftrapport - krav til en kunnskapsbasert småkraft
10.02.2016	Partiprograminnspill-Venstre
19.02.2016	Utenlandske treslag -Klage Nygaard, Kristiansand_juletre
23.02.2016	Samferdsel-høring flypassasjeravgift
23.02.2016	Statsbudsjettet 2017
02.03.2016	Definisjoner og krav for tellende medlem og lokallag Høringsvar fra Naturvernforbundet - REF15-3568
04.03.2016	Elsykling i utmark-Høring
04.03.2016	Høring motorferdsel persontransport
07.03.2016	Samferdsel-klimanotat Norwegian
16.03.2016	Økonomi-høring grønn skattekommisjon
01.04.2016	Partiprograminnspill-Senterpartiet
04.04.2016	Samferdsel-brev SVV O3
06.04.2016	Partiprograminnspill-Arbeiderpartiet
06.04.2016	Partiprograminnspill-Frp
06.04.2016	Partiprograminnspill-MDG
06.04.2016	Partiprograminnspill-SV
12.04.2016	Samferdsel-klimanotat Norwegian
28.04.2016	Begrensninger på statlig klageinstans
13.05.2016	KVU-Oslovet
04.05.2016	Energi-biodrivstoff
02.06.2016	Energimelding høring
18.05.2016	Oppdrett og Vega-verdensarv
13.05.2016	Revidert budsjett 2016
27.05.2016	Høring grunnstøttesøknaden 2016 - Naturvernforbundet
24.01.2017	Vassdrag-søknad SFE
09.06.2016	Samferdsel-brev SVV O3-oppfølging
13.06.2016	Samferdsel-brev flyavgift
15.06.2016	Uttalelse-miljøkompetanse lokalt
16.06.2016	Samferdsel-klimanotat Norwegian
08.07.2016	Samferdsel-høringsuttalelse NTP
08.08.2016	Samferdsel-høring biodrivstoff-med vedlegg
22.08.2016	Avfall-avfallsstrategi Oslo
29.08.2016	Samferdsel-høring lavutslippssoner
20.09.2016	Samferdsel-gods Kongsvinger- og Solørbanen
20.09.2016	Programutkast-SV
24.01.2017	Vassdrag-ny søknad SFE
23.09.2016	Programutkast-KrF
16.10.2016	Statsbudsjettet 2017-endringsforslag
18.10.2016	Statsbudsjettet 2017-høring kommunal og forvaltning
20.10.2016	Statsbudsjettet 2017-høring transport
25.10.2016	Programutkast-Sp
28.10.2016	Klimasats
02.11.2016	Programutkast-MDG
02.11.2016	Programutkast-Venstre
14.11.2016	Innspill marin forsøpling
15.11.2016	Programutkast-Høyre
29.11.2016	Uttalelse landsstyret-biodrivstoff
09.12.2016	Uttalelse landsstyret-E 134 Gvammen-Vågsli
09.12.2016	Konsekvensutredninger-fellesuttalelse
15.12.2016	Samferdsel-høring KVU Gol-Voss
05.01.2017	Høring grønn konkurransekraft

11.01.2016	Høring TFO 2016 miljøorg
18.11.2016	ForUM innspill_CBDCOP13
30.08.2016	Fortjenestmedaljen til Alf Ottar Folkestad (3)
13.07.2016	Sivilombudsmannen klage forskrift om rulleredne MTB fra NFD Siris merknader 12 07 16 (2)
14.11.2016	Bekymringsbrev_villaks_NFDogKLD_14nov2016
25.11.2016	FOE Proxy letter FOE _Norway
28.11.2016	Brev til Etikkråd (28.11.2016) final
01.12.2016	Brev til tord lien møte om Vinda 21november2016
23.11.2016	DNT NJFF NNV Brev til Miljødir om forskrift 23Nov2016
29.07.2016	ESA sjødeponi - Answer to letter from the Agency of 14-06-2016
10.05.2016	Felles innspill til energimeldingen 100516
22.11.2016	ForUMs innspill til havmelding nov. 2016
11.01.2016	FOEI comments to the IMO on its Strategic Framework for 2018-2023 - 10 January 2016
31.10.2016	Henvendelse OED Øystese 3110 2016
21.09.2016	Høring Kapasitetsjustering oppdrett 2109 2016
30.11.2016	Høring rapportering Århuskonvensjonen - NNV, Sabima og WWF
12.02.2016	IUCN Motion Sea tailings-With Memo-12-02-2016
13.07.2016	Klage lisensfelling Osdalsflokken1207 2016
07.10.2016	Klage Naturvernforbundet lisensfelling ulv 6oktober2016
09.02.2016	Klage på vedtak om gruvedrift og dumping i Repparfjord
24.04.2016	Naturvernforbundet Høringsuttalelse begrensninger på statlig klageinstans 27.04.2016
13.10.2016	Naturvernforbundet støtte til miljøvennlige teknologier
01.08.2016	Svar på ESAs brev av 14-06-2016 - Norsk oversetting!
29.11.2016	Uttalelse om Opo fra Naturvernforbundets Landsstyret - 26nov2016

Vedlegg 5: Oversikt over utvalg i Naturvernforbundet

Skogutvalget:

Leder: Gjermund Andersen (NOA)

Medlemmer: Trude Myhre (NOA), Ola W Krog (Østfold) og Tage Vedal (Nordland)

Rovdyrutvalget:

Utvalget har ingen leder.

Medlemmer: Bjørg-Karin Ringen (Hedmark), Erik Brenna (Sør-Trøndelag), Hege Sjølie (Hedmark), Kari Bjørntvedt (Buskerud), Kjell Fredrik Løvold (Oppland), Heidi Kristoffersen (Oppland), Oddvar Olsen (Hedmark), Ole Morten Fossli (Oppland) og Per Flatberg (NOA), John Steine.

Gruveutvalget:

Utvalget har flat struktur og ingen leder.

Medlemmer: Mads Løkeland (Sør-Trøndelag), Anne-Line Thingnes Førsund (Hordaland), Knut Altmann (Finnmark), Gunnar Reinholdtsen (Finnmark), Kjerstin Uhre (Troms), Magnus Storvoll Strømseth (NU).

Internasjonalt utvalg:

Utvalget har flat struktur og ingen leder. Utvalget har ikke vært aktivt i 2016.

Medlemmer: Jan Thomas Odegard (NOA), Bård Lahn (NOA), Mari Syrrist (NOA), Silje Lundberg (Troms)

Fiske- og oppdrettsutvalget:

Leder: Hermann Hansen (Nordland)

Medlemmer: Rolv Sigurdsen (Nordland), Svanhild Andersen (Troms), Arne Luther (Troms), Anne-Karin Daniloff (Finnmark), Kjetil Nilsen (Rogaland) og Olav Aga (NU)

Vassdragsvernrådet:

Leder: Jan Olav Nybo (NOA)

Medlemmer: Per Flatberg (NOA), Terje Kronen (NOA), Øystein Folden (Møre og Romsdal), Ragnhild Sandøy (Troms), Kari Fonnes (NOA), Oddvar Skre (Hordaland), Øystein Solevåg (Møre og Romsdal), Silje Helen Hansen (NOA), Tore Brænd (NOA), Vidar Skiri (Møre og Romsdal) og Honorata Gajda (NOA)

Vedlegg 6: Årsberetning og regnskap 2016

Årsberetning 2016

Virksomhetens art og lokalisering

Norges Naturvernforbund er en landsdekkende medlemsorganisasjon med det formål: *å arbeide for å verne naturen og sikre livsmiljøet slik at menneskelig virksomhet ikke overskrider tålegrenser i naturen.*

Naturvernforbundet består av sentralstyre, landsstyre og landsmøte som organisasjonens besluttende organer. Landsmøtet er organisasjonens øverste organ, og ble sist avholdt i november 2015. Landsstyret har hatt 4 møter i 2016. Sentralstyret har hatt 5 fysiske møter i 2016, i tillegg har sentralstyret hatt 1 formelt og 10 uformelle telefonmøter.

Sekretariatet er lokalisert i Mariboes gate 8 i Oslo. En ansatt i sekretariatet har kontor i Kragerø. To regionsekretærstillinger er også formelt ansatt i sekretariatet og har kontorplass i Vesterålen og i Trondheim, tilhørende fylkeslagene i Nordland, Troms og Finnmark og Nord- og Sør-Trøndelag.

Organisasjonens sekretariat hadde pr 31.12.2016 33 ansatte på hel- eller deltid, til sammen 30,5 årsverk, herav inkludert to regionansatte samt leder. Pr 31.12.2016 er det tre ansatte som har midlertidig stilling. Medarbeidere engasjert i midlertidige stillinger er vikarer eller arbeider på tidsavgrensede prosjekter. I 2016 ble det gjennomført en nedbemanning for å redusere kostnader i forbindelse med reduserte inntekter. Fire ansatte sluttet eller inngikk sluttavtale.

Virksomheten omfatter medlemsrettet arbeid, miljøpolitisk påvirkningsarbeid overfor sentrale og lokale myndigheter, næringsliv m.f. Naturvernforbundet er en sentral høringsinstans og uttalte seg om viktige miljø- og naturvernsaker overfor forvaltning, regjering og Storting i 2016. Naturvernforbundet har også en omfattende internasjonal prosjektportefølje innenfor klima, energieffektivisering, miljøundervisning og organisasjonsbygging i Russland og Ukraina. I tillegg støttes to organisasjonsnettverk som dekker en rekke land i Afrika, men med hovedvekt på Togo, Nigeria og Mosambik. Naturvernforbundet er medlem av det internasjonale miljønettverket Friends of the Earth.

Naturvernforbundet har 17 aktive fylkeslag og 85 lokallag som jobber med natur- og miljøvernsaker. Flere fylkeslag har egne ansatte på hel- eller deltid. Frivillig arbeid utgjør hovedtyngden av organisasjonens aktivitet i fylker og kommuner over hele landet. Tillitsvalgte, aktive medlemmer og andre bidrar i tillegg vesentlig for å sikre og forsterke det faglige og organisatoriske nivået i organisasjonen. Samlet representerer Naturvernforbundet et omfattende faglig nettverk som sikrer stor innsikt i natur- og miljøspørsmål. Naturvernforbundet har nå seks fagutvalg og en kontrollkomite, samt to faglige ressursnettverk med frivillige i organisasjonen. Tillitsvalgte, medlemmer og ansatte sitter dessuten i rundt 100 forskjellige verv i organisasjonsstyrer, faglige utvalg og diverse råd på vegne av Naturvernforbundet.

Naturvernforbundet hadde 23 108 medlemmer per 31.12.2016, en økning på 756 medlemmer fra året før. I tillegg var det registrert 1068 faste givere (Naturvenner), en

økning på 121 fra 2015 eller ca. 13 %. Disse har til sammen innbetalt kr. 1 071 544, en økning på vel 14 % fra året før. Naturvernforbundet ga i 2016 ut tre nummer av medlemsbladet "Natur & miljø". Fra 2017 kommer medlemsbladet ut med 2 nummer. Bladet har et opplag på 18 117 eksemplarer (godkjent opplagstall gjennom Fagpressen) og 692 abonnenter. Leder Lars Haltbrekken gikk av i august 2016 og nestleder Silje Ask Lundberg tok over. Landsstyret valgte i september Øyvind Johnsen som ny nestleder, og vedtok å kalle inn til ekstraordinært landsmøte i februar 2017 for å velge leder og eventuelt ny nestleder.

Sekretariatet kjører lønn og gir administrativ arbeidsgiverstøtte til flere fylkes- og lokallag. I tillegg er vi også regnskapsfører for stiftelsen Trygg Mat Tracking og Miljøagentene.

For øvrige aktiviteter henvises det til årsmeldingen for 2016.

Redegjørelse for Aktivitetsregnskapet

Aktivitetsregnskapet for 2016 viser et positivt aktivitetsresultat på 0,912 mill. kroner. Det er en forbedring på 2,731 mill. kroner fra 2015.

Inntektene var i 2016 samlet på 50,033 millioner kroner, en reduksjon på 8,963 mill. kroner fra 2015, som i hovedsak skyldes en reduksjon i internasjonale bevilgninger. Tilskudd (driftsstøtten) fra Miljøverndepartementet var den største enkeltkilden til driftsinntekter, og utgjorde i 2016 7,430 mill. kroner, en liten nedgang fra 2015. NORAD var den største enkeltkilden til prosjektsinntekter på i alt 11,241 mill. kroner. Innsamlede midler og medlemsinntekter utgjorde til sammen 8 235 984, en økning fra 7 827 339 i 2015. Offentlige midler utgjorde 66% av de samlede inntektene.

Driftskostnadene og finanskostnadene var på til sammen 49,120 mill. kroner, en reduksjon på 11,7 mill. kroner sammenlignet med 2015. Nær halvparten av dette beløpet skyldes reduserte overføringer til internasjonale partnere og tilsvarende beløp i reduserte kostnader til formålene klima, energi og samferdsel.

Tilskudd til internasjonalt arbeid gjelder i stor grad overføringer til prosjektpartnere i land i Øst-Europa og Afrika. Prosjektene i utlandet drives med midler bevilget av Norad, Utenriksdepartementet, Klima og miljødepartementet, Strålevernet og noen andre bidragsyttere. For 2016 utgjorde disse overføringene 27 % av totale utgifter, en liten nedgang fra 2015.

Overføringer til lokal-og fylkeslag, Miljøagentene og Natur og Ungdom viser en økning fra 2015. Det ble overført 4,8 mill. kroner i 2016 sammenlignet med 4,4 millioner kroner i 2015.

På aktiviteter som oppfyller formålet ble det i 2016 i alt brukt 23,729 mill. kroner. Det er en nedgang på 7,525 mill. kroner eller 24 %. Det er først og fremst innenfor områdene klima, energi og samferdsel hvor nedgangen er størst, med 4,241 mill. kroner.

Vi har brukt 85 % av midlene våre på formålsaktiviteter, en liten nedgang fra 2015. Det må likevel bemerkes at mye av midlene er prosjektmidler som er bundet opp til spesifikke formål.

Kostnader ved administrasjon og styrende organer viser en liten nedgang fra 2015. Felleskostnader (inkl. fordelbar lønn) belastes prosjektarbeid og godskrives administrasjonen.

Likviditeten har vært god i 2016, og utgiftene kan utbetales fortløpende gjennom året. Vi har i 2016 ikke brukt kassakreditten. Overskuddslikviditet er plassert i norske banker som vanlig rentebærende innskudd og høyrentekonto.

Gjeld

Organisasjonen har kun kortsiktig gjeld knyttet til løpende drift. Denne består i all hovedsak av leverandørgjeld, skyldige feriepenger, skyldige offentlige avgifter, forskuddsbetalt medlemskontingent for 2016 og ubenyttet tilskudd.

Formålskapital

Ved utgangen av 2016 har vi en total formålskapital på 6,877 mill. kroner. Det er en økning på 0,912 mill. kroner fra 2015. Av dette utgjør formålskapital uten bindinger (annen formålskapital) 6,169 mill. kroner, en økning på 2,081 mill. kroner fra 2015.

Formålskapital med eksternt pålagte restriksjoner utgjør 0,708 mill. kroner, en nedgang på 0,867 mill. kroner fra 2015. Landsstyret vedtok at formålskapital med selvpålagte restriksjoner og knyttet til livsvarige medlemmers fond skal overføres til annen formålskapital. Se for øvrig note 8 i regnskapet.

I årsregnskapet for 2016 er fortsatt drift lagt til grunn og styret bekrefter at forutsetning er tilstede.

Arbeidsmiljø

Sykefraværet i Naturvernforbundet i 2016 var 476 arbeidsdager, dvs. 6,6 % av total arbeidstid. Det er en nedgang på 0,5 % fra 2015. Det egenmeldte sykefraværet utgjorde 1,44 % (102 dager) og langtidsfraværet (mer enn 4 dager) var på 5,16 % (372 dager). Det var ingen personskader eller ulykker blant ansatte i 2016.

Arbeidsmiljøutvalget har i 2016 hatt to møter. En evaluering av generalsekretær ble gjennomført blant de ansatte i desember 2016, og resultatene vil bli presentert for sentral- og landsstyret i 2017.

Likestilling

Forbundets mål er å sørge for god kjønnsbalanse både i tillitspersonapparatet så vel som i sekretariatet. Landsstyret har en kjønns sammensetning som tilfredsstiller våre vedtekter der det står at «kjønnsfordelingen i landsstyret bør ikke vise større ulikhet enn 60–40». Kjønnsfordelingen i sekretariatet er svært jevn, og av de ansatte pr 31.12.2016 er det 16 kvinner og 17 menn. I løpet av 2016 har sammensetningen i ledergruppen endret seg, fra fire kvinner og to menn til to kvinner og fire menn.

Lønnsystemet er bygget på stillingskategorier, hvor ansiennitet og utdanning bestemmer lønnsnivået. Det er ikke rom for individuelle lønnsforhandlinger. Dette gjør at det ikke er merkbart forskjell i lønn mellom menn og kvinner som har samme erfaringsbakgrunn og stillingskategori.

Påvirkning av det ytre miljø

Vår tjenesteproduksjon forutsetter bruk av ulike ressurser som vi søker å begrense mest mulig. Internasjonale reiser var vårt største bidrag til klimagassutslipp i 2016. Vi tilstreber å gjøre reisevirksomheten så lite miljøbelastende som mulig ved å benytte kollektivtransport i Oslo-området og mest mulig tog/buss i Norge der det er praktisk mulig. Vi benytter Skype i stor utstrekning, og det har vært en markant økning i 2016, noe som gjør det lettere å unngå unødvendige reiser.

I den daglige driften følger vi opp tiltak i forhold til at Naturvernforbundet er sertifisert som Miljøfyrtårn. Naturvernforbundet ble re-sertifisert i tre år i 2014 og skal på nytt re-sertifiseres i 2017.

Fremtidig utvikling

Naturvernforbundet har styrt arbeidet i 2016 etter arbeidsprogrammet som ble vedtatt på landsmøtet i 2015. Det er gjort prioriteringer i arbeidsprogrammet i tråd med vedtak i

styrende organer. Organisasjonens kostnader er redusert i 2016 for å kunne møte en fremtid med mindre prosjektmidler.

Ordningen med grunnstøtte til miljøvernorganisasjoner fra Klima og miljødepartementet var i 2016 7,430 millioner kroner, en nedgang på 0,229 mill. kroner fra 2015, og sammen med NORADs infostøtte har den vært diskutert politisk ved flere anledninger. Spilleautomatkompensasjonsordningen vil bli endret fra 2018. Det er en gledelig utvikling i antall medlemmer og fastgivere, og det oppleves at interessen for natur- og miljøvernssaken er voksende i befolkningen.

Anti-korrupsjon

Naturvernforbundet jobber aktivt med vårt anti-korrupsjonsarbeid både innad og mot våre partnere og har vedtatte retningslinjer for vårt anti-korrupsjonsarbeid som også har blitt godkjent av våre bidragsytere. All mislighold må rapporteres av våre partnere og eventuelt tilbakebetales. Samtidig vil saken bli rapportert til styret og til donorer, med redegjørelse for hvordan saken har blitt håndtert og hvilke forbedringer som har blitt igangsatt for å hindre gjentakelse. Det er ikke rapportert inn noe mislighold i 2016.

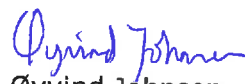
Styring av finansiell risiko

Naturvernforbundet hadde i 2016 66 % offentlig finansiering. Det er en liten nedgang fra 68 % i 2015. Med tanke på usikkerhet i tildelinger og kriterier for ulike offentlige støtteordninger jobber Naturvernforbundet med å øke andelen inntekter fra andre kilder.

Oslo, 26. april 2017

I styret for Norges Naturvernforbund

Silje A. Lundberg
leder

Øyvind Johnsen
nestleder

Ingeborg Gjærum
styremedlem

Kjell Derås
styremedlem

Synnøve Kvamme
styremedlem

Gunnar Reinholdtsen
styremedlem

Ingrid Skjoldvær
styremedlem Natur og Ungdom

Maren Esmark
generalsekretær

Balanse 2016 - Norges Naturvernforbund

Eiendeler	Note	31.12. 2016	31.12. 2105
Anleggsmidler	6		
Inventar, maskiner, IT etc.		1 112 997	1 265 281
Sum anleggsmidler		1 112 997	1 265 281
Omløpsmidler			
Varer		161 559	161 559
Fordringer			
Kundefordringer		5 244 608	6 626 687
Andre kortsiktige fordringer		1 421 109	1 467 908
Sum fordringer	10	6 665 718	8 094 595
Bankinnskudd, kontanter og lignede	9	11 266 918	11 261 089
Sum omløpsmidler		18 094 194	19 517 243
Sum eiendeler		19 207 193	20 782 524

Formålskapital og gjeld	Note	2016	2015
Formålskapital			
Formålskapital med eksternt pålagte restriksjoner	8	708 452	1 575 825
Formålskapital med selvpålagte restriksjoner	8	-	301 446
Annen formålskapital	8	6 169 496	4 088 198
Sum formålskapital	8	6 877 948	5 965 469
Gjeld			
Kortsiktig gjeld			
Gjeld til kredittinstitusjoner		3 750	3 763
Leverandørgjeld		2 436 501	1 724 901
Skyldig offentlig avgifter		1 867 183	2 118 141
Tilskuddsgjeld	10	1 351 564	4 424 433
Annen kortsiktig gjeld		6 670 246	6 545 818
Sum kortsiktig gjeld		12 329 245	14 817 055
Sum Formålskapital og gjeld		19 207 193	20 782 524

Oslo, den 26. april 2017

I styret for Norges Naturvernforbund

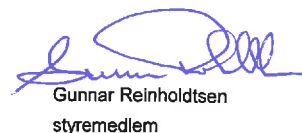

Silje Lundberg
leder

Øyvind Johnsen
Nestleder

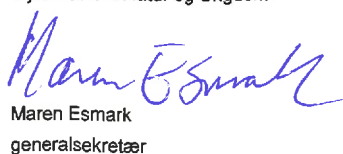

Ingeborg Gjærum
styremedlem

Kjell Derås
styremedlem

Synnøve Kvamme
styremedlem

Gunnar Reinholdtsen
styremedlem

Ingrid Skjoldvær
styremedlem Natur og Ungdom

Maren Esmark
generalsekretær

Årsregnskap 2016 - Norges Naturvernforbund

Anskaffede midler	Note	2016	2015
Medlemsinntekter	2	5 622 497	5 388 058
Tilskudd	3	38 095 269	46 996 851
Offentlige tilskudd		32 871 992	40 263 131
Andre tilskudd		5 223 277	6 733 720
Innsamlede midler, gaver mv	4, 7	2 613 487	2 439 281
Opptjente inntekter fra operasjonelle aktiviteter		3 628 654	4 056 001
Finans- og investeringsinntekter		15 474	36 350
Andre inntekter		57 896	80 000
Sum anskaffede midler		50 033 277	58 996 541

Forbrukte midler		2016	2015
Kostnader til anskaffelse av midler	7	3 468 135	3 042 783
Kostnader til innsamling		926 083	831 973
Kostnader til medlemsadministrasjon		917 313	1 231 964
Kostnader til arbeid med tilskudd og generell markedsføring		1 192 363	353 982
Kostnader til anskaffelse av andre midler		432 375	624 864
Kostnader til organisasjonens formål	7	42 012 256	53 939 293
Tilskudd og bevilgninger til oppfyllelse av organisasjonens formål		18 282 321	22 685 130
Kontingentoverføringer fylkes- og lokallag, Miljøagentene		3 015 911	2 850 100
Tilskudd til nasjonale samarbeidspartnere, samt fylkes- og lokallag		1 842 218	1 501 727
Internasjonalt arbeid, overføringer til samarbeidspartnere		13 424 192	18 333 303
Kostnader til aktiviteter som oppfyller formålet		23 729 935	31 254 163
Klima, energi og samferdsel		11 578 088	15 819 376
Naturmangfold		3 007 398	4 708 071
Miljøgifter		821 839	675 961
Kampanje- og organisasjonsarbeid		6 203 320	7 086 801
Informasjon og policyarbeid		2 119 290	2 963 954
Administrasjons- og styrekostnader	7	3 640 409	3 834 223
Sum forbrukte midler	1, 5, 6	49 120 799	60 816 299

Aktivitetsresultat		912 478	-1 819 759
---------------------------	--	----------------	-------------------

Disponeringer av formålskapital		2016	2015
Formålskapital med eksternt pålagte restriksjoner		-867 374	-940 276
Formålskapital med selvpålagte restriksjoner		-301 446	
Annen formålskapital		2 081 298	-879 483
Sum disponering formålskapital	8	912 478	-1 819 759

Noter til årsregnskap 2016

Regnskapsprinsipper

Årsregnskapet er satt opp i samsvar med God Regnskapsskikk (F) for Ideelle Organisasjoner (standarden) og små foretak, og består av følgende:

- ✓ Aktivitetsregnskap
- ✓ Balanse
- ✓ Noter

Årsregnskapet, som er utarbeidet av foreningens styre og ledelse, må leses i sammenheng med styrets beretning og revisjonsberetningen som til sammen utgjør det totale årsregnskap.

Omløpsmidler/Kortsiktig gjeld

Omløpsmidler og kortsiktig gjeld omfatter normalt poster som forfaller til betaling innen ett år etter balansedagen, samt poster som knytter seg til varekretsløpet. Omløpsmidler vurderes til laveste verdi av anskaffelseskost og antatt virkelig verdi.

Andre omløpsmidler vurderes til laveste av anskaffelseskost og virkelig verdi

Bankinnskudd, kontanter o.l

Bankinnskudd, kontanter og andre betalingsmidler med forfallsdato som er kortere enn tre måneder fra anskaffelse

Anleggsmidler/Langsiktig gjeld

Anleggsmidler omfatter eiendeler bestemt til varig eie og bruk. Anleggsmidler er vurdert til anskaffelseskost. Varige driftsmidler balanseføres og avskrives over driftsmidlets økonomiske levetid. Varige driftsmidler nedskrives til gjenvinnbart beløp ved verdifall som forventes ikke å være forbigående. Gjenvinnbart beløp er det høyeste av netto salgsverdi og verdi i bruk. Verdi i bruk er nåverdi av fremtidige kontantstrømmer knyttet til eiendelen. Nedskrivningen reverseres når grunnlaget for nedskrivningen ikke lenger er til stede.

Varer

Varer er vurdert til det laveste av anskaffelseskost og netto salgsverdi.

Fordringer

Kundefordringer og andre fordringer oppføres til pålydende etter fradrag for avsetning til forventet tap. Avsetning til tap gjøres på grunnlag av en individuell vurdering av de enkelte fordringene og en tilleggsavsetning som skal dekke øvrige påregnelige tap.

Skatt

Norges Naturvernforbund er ikke ansett skattepliktig for sin virksomhet, jfr. skattelovens § 2-32.

Inntekt

Medlemsinntekter inntektsføres for det året de gjelder.

Tilskudd inntektsføres i den periode de er bevilget til. Ubenyttet tilskudd med tilbakebetalingsvilkår oppføres som kortsiktig gjeld ved årets slutt. Andre tilskudd som ikke fullt ut er anvendt i regnskapsperioden inngår i formålskapital med eksterne bindinger.

Gaver inntektsføres på mottakstidspunktet.

Avtaler/samarbeidsavtaler inntektsføres for det året de gjelder.

Pensjonskostnad

Naturvernforbundet har plikt til å tjenestepensjonsordning etter lov om obligatorisk tjenestepensjon. Naturvernforbundets pensjonsordninger tilfredsstiller kravene i denne lov.

Naturvernforbundet har både innskuddsordning og ytelsesordning for sine ansatte. Ytelsesordningen ble lukket 31.12.2014 og ansatte født før 1958 valgte å stå i den ytelsesbaserte ordningen i KLP. Øvrige ansatte har en innskuddsbasert pensjonsordning via DNB og med 7 % innskudd, hvorav de ansatte betaler 2 %. Ordningen regnskapsføres som en innskuddsbasert pensjonsordning, som i praksis innebærer kostnadsføring av betalt premie.

Fordeling av kostnader

Kostnader er i størst mulig grad direkte henført til den aktiviteten de hører til. I 2016 som i 2015 er i tillegg til vesentlige felleskostnader som husleie og IKT også lønn og personalkostnader fordelt på en rimelig og konsistent måte på de ulike aktivitetene

Ved fordeling av kostnader er tid pr aktivitet, arealbruk og/eller andel personal benyttet som fordelingsnøkkel. Fordelingsnøgkelen oppdateres årlig eller ved store endringer i fordeling.

Ikke fordelbare felleskostnader inngår i administrasjonskostnader.

Note 1 – Kostnader etter art

Note 1 - Kostnader etter art

Driftskostnader	2016	2015
Vareforbruk	532 840	960 964
Lønnskostnader med mer	18 469 700	21 935 696
Av/nedskrivning driftsmidler	263 840	249 662
Annen driftskostnad	29 836 829	37 638 272
Sum driftskostnader ex finanskostnader	49 103 209	60 784 594
Netto finanskostnader	17 590	31 705
Sum driftskostnader	49 120 799	60 816 299

Note 2 – Antall medlemmer per 31.12.2016

Medlemskategori	2016	2015	2014
Æresmedlemmer	8	8	8
Livstidsmedlemmer	173	187	191
Hovedmedlemmer	11 693	11 285	10 675
Studentmedlemmer	585	672	629
Rabattert medlemskap	1 694	1 643	1 596
Familie medlemskap	2 770	2 654	2 527
Rabatter fam. Medl.	334	322	301
Husstandsmedlemmer (i familiemedlemskap)	5 851	5 581	5 285
Antall	23 108	22 352	21 212
Endring fra foregående år	756	1 140	886
Faste givere (Naturvenn)	1068	947	956

Betalt medlemskap etter Klima- og Miljødepartementets søknadskrav

	2016
Livstidsmedlemmer	187
Hovedmedlemmer	9 838
Studentmedlemmer	436
Rabatter medlemskap	1 491
Familie medlemskap	2 408
Rabatter fam. Medl.	282
Husstandsmedlemmer	4 916
Antall	19 558

Medlemsåret går fra 1.10 til 30.9. Kontingenten blir avkrevd 1.10 for påfølgende år. Antall medlemmer pr. 31.12.2016 er basert på alle medlemmer innmeldt pr. 31.12.2016 uavhengig om betalt eller ikke. Søknaden til Klima – og Miljødepartementets er meget spesifikk på hvordan man beregner medlemmer og tallet er derfor noe lavere siden kriteriene er forskjellig fra årsberetningen pr. 31.12.2016.

Note 3 – Tilskudd og inntekter 2016

Offentlige midler	2016	2015
Klima og miljødepartementet, driftsstø	7 430 004	7 659 360
Momskompensasjon	1 904 376	1 887 563
Norad, prosjektstøtte	11 241 902	9 545 151
UD prosjektstøtte	4 365 000	12 644 443
Klima og miljødirektoratet, prosjekter	3 264 000	-
Statens strålevern	2 012 000	2 468 078
Klima og miljødepartementet	2 006 500	5 221 401
Kommuner og oljefri	488 796	565 000
Norges Forskningsråd	348 000	92 000
Fylkeskommuner	302 500	100 000
Barentssekretariatet	258 214	98 786
Helsedirektoratet	250 000	
Kommunal og moderniseringsde.	150 000	300 000
Sametinget	100 000	
Andre offentlige instanser	21 684	185 247
Fredskorpset prosjektstøtte		2 187 925
Sparebankstiftelsen DNB		1 205 000
Sum offentlige midler	34 142 976	44 159 954
Overført til påfølgende år	1 270 984	3 896 824
	32 871 992	40 263 130

Andre bidragsytere	2016	2015
Spilleautomatkompensasjon	2 223 750	2 223 750
Utdanningsforbundet	390 000	370 000
Fagforbundet	300 000	300 000
Norgesgruppen	300 000	300 000
NTNU	300 000	
Enova	270 000	190 000
Watercicles	225 000	225 000
EU-Ademe	211 620	520 308
Hnuti Duha	191 671	0
SRN bidrag	190 000	190 000
Jernbanealliansen	142 054	
Lyse Neo AS	100 000	100 000
Global Grants	81 260	0
WWF Norge	75 000	100 000
Infinitem	50 000	
Unesco	50 000	
Norrøna Sport	50 000	
Andre bidragsytere	72 922	381 132
Husbanken		500 000
Institutt for energi og prosessteknikk		400 000
Renas		320 000
Fjordkraft		300 000
Haldor Virks legat		150 000
Railconsult AS		143 530
Energi Norge		20 000
Sum andre bidragsytere	5 223 277	6 733 720

Note 4 - Spesifikasjon av innsamlede midler

Gavekategori	2016	2015
Naturvenner (avtalegiro)	1 071 544	936 658
Enkeltgaver, øremerket	0	30 142
DM kampanjer	1 541 943	1 472 480
Sum gaver og innsamlinger	2 613 487	2 439 280

Kontantprinsippet legges til grunn for inntektsføringen.

Note 5 - Personalkostnader, ytelser til ledelsen, revisor mv

Lønnskostnader mv	2016	2015
Lønn, feriepenger mv.	14 201 067	15 887 249
Arbeidsgiveravgift	2 306 775	2 691 688
Pensjonskostnader og sluttvederlag O/U fond	1 071 067	2 371 941
Annen godtgjørelse	890 791	984 816
Sum	18 469 700	21 935 694

I 2016 er det brukt 1,100 mill. kroner av pensjonspremiefondet i KLP for å dekke løpende pensjonskostnader

Det er ikke stilt garantier eller ytt lån til ledende personell eller styremedlemmer. Styrets leder/nestleder har mottatt lønn for sitt arbeid. Øvrige styremedlemmer har ikke mottatt honorar for sine verv

Ytelser til leder, leder/nestleder og generalsekretær	Leder/nestleder	Leder	Generalsekretær
Lønn	262 576	461 917	615 470
Pensjonsutgifter	15 192	29 807	36 929
Annen godtgjørelse (trekkpliktig)	8 629	7 947	12 397
Sum	316 202	472 941	663 166

Lars Haltbrekken gikk av som leder 31. august 2016 og nestleder Silje Ask Lundberg overtok som leder fra 1. september 2016.

Årsverk og antall ansatte	2016	2015
Antall årsverk, gjennomsnitt	30,5	34,8
Antall ansatte	33	38

Revisjon og regnskapsbistand, RSM Hasner/Deloitte	2016	2015
Revisjon	220 227	146 875
Attestasjon	329 964	217 394
Annen bistand	22 525	48 188
Sum revisjon og regnskapsbistand	572 716	412 457

Naturvernforbundet skiftet revisor fra RSM til Deloitte etter at regnskapet for 2015 ble avlagt.

Tjenestepensjon gjennom DnB Liv og KLP og sluttvederlag O/U fond	2016	2015
Brutto innbetalt til DnB og KLP	1 328 333	2 930 217
Refusjoner fra andre og fylkeslag	-141 069	-201 656
Sluttvederlag og O/U fond	188 288	
Egenandeler ansatte	-304 485	-356 619
Pensjonskostnad	1 071 067	2 371 942

Brutto innbetalt til DnB er lavere i 2016 da 1,100 mill. kroner er dekket via premiefondet.

Pensjonspremiefond	2016	2015
Pensjonspremiefondets saldo per 31.12.	584 901	1 478 780
Årets avkastning på pensjonspremiefondene	23 952	21 092

Endelig tall er ikke tilgjengelig fra KLP før 1. juni 2017

Naturvernforbundet følger Landsoverenskomst for virksomheter (Abelia -NTL) og er pliktig til å ha tjenestepensjonsordning etter lov om obligatorisk tjenestepensjon. Naturvernforbundet har pr. 1.1.2015 en innskuddsbasert pensjonsordning for alle ansatte med DnB. Ansatte født før 1958 valgte

å stå i en ytelsesbasert pensjonsordning med KLP. Ordningen regnskapsføres som en innskuddsbasert pensjonsordning. Dette innebærer i praksis kostnadsføring av betalt premie.

Note 6 – Anleggsmidler, avskrivninger

	Inventar	IT/Programvare	Sum
Bokført verdig pr. 01.01.	430 813	834 468	1 265 281
Tilgang i året	111 556	-	111 556
Årets avskrivninger	-56 261	-207 580	-263 840
Bokført verdi pr. 31.12.	486 108	626 888	1 112 997
Avskrivningsperiode	10 år	3-5 år	

Note 7 – Sentrale nøkkeltall

	2016	2015
Formålsprosent	85 %	89 %
Innsamlingsprosent	65 %	66 %
Administrasjonsprosent	7 %	6 %

Innsamlingsprosenten er beregnet iht. retningslinjer gitt av Innsamlingskontrollen i Norge for beregning av andel innsamlede midler som benyttes til formålet. Naturvernforbundet ble medlem av Innsamlingskontrollen i 2015 og oppnådde en innsamlingsprosent på 65% i 2016.

Note 8 - Formålskapital, disponering av aktivitetsresultatet

	Formålskapital med eksterne bindinger	Formålskapital med selvpålagte bindinger	Annen formålskapital	Sum formålskapital
Formålskapital pr 01.01.	1 575 824	301 446	4 088 198	5 965 468
Årets resultat	-867 373	-301 446	2 081 298	912 479
Formålskapital pr 31.12	708 451	-	6 169 496	6 877 949

Formålskapital med eksterne bindinger	IB 1.1.	Endring	UB 31.12
Samarbeidsrådet for Naturvernsaker (SRN) *)	95 335	5 120	100 455
Ta vare på det du har, Sparebankstiftelsen	452 678	-452 678	0
Vendepunkt	10 663	1 452	12 115
Top ten	206 616	-125 829	80 787
Oljefri	455 678	-418 784	36 894
Klimaambassadører	150 000	22 623	172 623
Skolesekken		74 000	74 000
Folkets klimaforskning		59 300	59 300
Sykkelsatsing - prøv sykkel selv		96 944	96 944
Areal/transport	204 854	-129 521	75 333
SUM formålskapital med eksterne bindinger	1 575 824	-867 373	708 451
- netto endring fra aktivitetsresultatet		-867 373	

Note 9 – Bundne bankmidler

Konto	Saldo 31.12.
Skattetrekkskonto	686 137
Ubenyttet tilskudd	1 438 074
	2 124 211

Note 10 - Kortsiktig gjeld – fordringer

Tilsagn om tilskudd har blitt bokført for det året tilsagnet er gitt for.

Ubenyttet tilskudd til internasjonale prosjekter utgjør til sammen kr. 1 351 564. Dette er mindre enn i 2015 og skyldes avslutning av NORAD prosjektene.

I posten andre kortsiktige fordringer inngår også en husleiegaranti på kroner 922 614.

Note 11 Nærstående parter

Etter regnskapsloven skal det opplyses om transaksjoner med nærstående parter. For Naturvernforbundet er Friends of the Earth, alle Naturvernforbundets fylkes- og lokallag, Natur og Ungdom og Miljøagentene med lokallag nærstående parter.

Naturvernforbundet innkrever medlemskontingent for fylkes- og lokallagene og utbetaler den samlede kontingenten til fylkeslaget. Naturvernforbundet og fylkeslagene har også samarbeid på prosjektnivå hvor inntekter og utgifter fordeles etter inngåtte avtaler.

Naturvernforbundet er medlem i den internasjonale naturvernorganisasjonen – Friends of the Earth.

Naturvernforbundet kjører lønn for de av fylkeslagene som ønsker det. Naturvernforbundet forskutterer lønnen og sender faktura i etterkant. Naturvernforbundet beregner seg et administrativt påslag.

Naturvernforbundet er regnskapsfører for Miljøagentene og Miljøagentene i Oslo og Akershus. Det er avtalt honorar for regnskapsførerarbeidet.

Fylkeslaget i Sør-Trøndelag dekker en andel av lønnsmidlene til regionsekretæren i Trøndelag. Tilsvarende ordning gjelder for regionsekretæren i Nord-Norge hvor fylkeslaget i Nordland, Troms og Finnmark betaler sin fastsatte andel på 50.000 kroner hver i året.

Naturvernforbundet utbetaler aktivitetstilskudd til lokal- og fylkeslagene basert på søknad. Aktivitetstilskuddet bevilges over enkeltprosjekter eller direkte fra Naturvernforbundet.

Naturvernforbundet utbetaler tilskudd til Natur og Ungdom og Miljøagentene.

	Fordringer		Gjeld	
	01.01.2016	31.12.2016	01.01.2016	31.12.2016
Fylkes- og lokallag	610 083	1 479 728	701 995	1 678 506
Natur og Ungdom	22 566	0	14 207	0
Miljøagentene	314 344	375 783	46 875	53 250
Friends of the Earth/Int	0	0	37 195	0
Sum	946 993	1 855 511	800 272	1 731 756

Til landsmøtet i Norges Naturvernforbund

UAVHENGIG REVISORS BERETNING

Uttalelse om revisjonen av årsregnskapet

Konklusjon

Vi har revidert Norges Naturvernforbunds årsregnskap som viser et positivt aktivitetsresultat på kr 912 478. Årsregnskapet består av balanse per 31. desember 2016, aktivitetsregnskap for regnskapsåret avsluttet per denne datoen og noter til årsregnskapet, herunder et sammendrag av viktige regnskapsprinsipper.

Etter vår mening er det medfølgende årsregnskapet avgitt i samsvar med lov og forskrifter og gir et rettviseende bilde av organisasjonens finansielle stilling per 31. desember 2016, og av dets resultater for regnskapsåret avsluttet per denne datoen i samsvar med regnskapslovens regler og god regnskapsskikk i Norge.

Grunnlaget for konklusjonen

Vi har gjennomført revisjonen i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder de internasjonale revisjonsstandardene International Standards on Auditing (ISA-ene). Våre oppgaver og plikter i henhold til disse standardene er beskrevet i Revisors oppgaver og plikter ved revisjon av årsregnskapet. Vi er uavhengige av organisasjonen slik det kreves i lov og forskrift, og har oppfylt våre øvrige etiske plikter i samsvar med disse kravene. Etter vår oppfatning er innhentet revisjonsbevis tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon.

Øvrig informasjon

Ledelsen er ansvarlig for øvrig informasjon. Øvrig informasjon består av årsberetningen, men inkluderer ikke årsregnskapet og revisjonsberetningen.

Vår uttalelse om revisjonen av årsregnskapet dekker ikke øvrig informasjon, og vi attesterer ikke den øvrige informasjonen.

I forbindelse med revisjonen av årsregnskapet er det vår oppgave å lese øvrig informasjon med det formål å vurdere hvorvidt det foreligger vesentlig inkonsistens mellom øvrig informasjon og årsregnskapet, kunnskap vi har opparbeidet oss under revisjonen, eller hvorvidt den tilsynelatende inneholder vesentlig feilinformasjon. Dersom vi konkluderer med at den øvrige informasjonen inneholder vesentlig feilinformasjon er vi pålagt å rapportere det. Vi har ingenting å rapportere i så henseende.

Styrets og generalsekretærs ansvar for årsregnskapet

Styret og generalsekretær (ledelsen) er ansvarlig for å utarbeide årsregnskapet i samsvar med lov og forskrifter, herunder for at det gir et rettviseende bilde i samsvar med regnskapslovens regler og god regnskapsskikk i Norge. Ledelsen er også ansvarlig for slik intern kontroll den finner nødvendig for å kunne utarbeide et årsregnskap som ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller utilsiktede feil.

Ved utarbeidelsen av årsregnskapet må ledelsen ta standpunkt til organisasjonens evne til fortsatt drift og opplyse om forhold av betydning for fortsatt drift. Forutsetningen om fortsatt drift skal legges til grunn for årsregnskapet så lenge det ikke er sannsynlig at virksomheten vil bli avviklet.

Revisors oppgaver og plikter ved revisjonen av årsregnskapet

Vårt mål er å oppnå betryggende sikkerhet for at årsregnskapet som helhet ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller utilsiktede feil, og å avgi en revisjonsberetning som inneholder vår konklusjon. Betryggende sikkerhet er en høy grad av sikkerhet, men ingen garanti for at en revisjon utført i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder ISA-ene, alltid vil avdekke vesentlig feilinformasjon som eksisterer. Feilinformasjon kan oppstå som følge av misligheter eller utilsiktede feil. Feilinformasjon blir vurdert som vesentlig dersom den enkeltvis eller samlet med rimelighet kan forventes å påvirke økonomiske beslutninger som brukerne foretar basert på årsregnskapet.

Som del av en revisjon i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder ISA-ene, utøver vi profesjonelt skjønn og utviser profesjonell skepsis gjennom hele revisjonen. I tillegg:

- identifiserer og anslår vi risikoen for vesentlig feilinformasjon i årsregnskapet, enten det skyldes misligheter eller utilsiktede feil. Vi utformer og gjennomfører revisjonshandlinger for å håndtere slike risikoer, og innhenter revisjonsbevis som er tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon. Risikoen for at vesentlig feilinformasjon som følge av misligheter ikke blir avdekket, er høyere enn for feilinformasjon som skyldes utilsiktede feil, siden misligheter kan innebære samarbeid, forfalskning, bevisste utelatelser, uriktige fremstillinger eller overstyring av intern kontroll.
- opparbeider vi oss en forståelse av den interne kontroll som er relevant for revisjonen, for å utforme revisjonshandlinger som er hensiktsmessige etter omstendighetene, men ikke for å gi uttrykk for en mening om effektiviteten av organisasjonens interne kontroll.
- evaluerer vi om de anvendte regnskapsprinsippene er hensiktsmessige og om regnskapsestimatene og tilhørende noteopplysninger utarbeidet av ledelsen er rimelige
- konkluderer vi på hensiktsmessigheten av ledelsens bruk av fortsatt drift-forutsetningen ved avleggelsen av årsregnskapet, basert på innhentede revisjonsbevis, og hvorvidt det foreligger vesentlig usikkerhet knyttet til hendelser eller forhold som kan skape tvil av betydning om organisasjonens evne til fortsatt drift. Dersom vi konkluderer med at det eksisterer vesentlig usikkerhet, kreves det at vi i revisjonsberetningen henleder oppmerksomheten på tilleggsopplysningene i årsregnskapet, eller, dersom slike tilleggsopplysninger ikke er tilstrekkelige, at vi modifiserer vår konklusjon om årsregnskapet og årsberetningen. Våre konklusjoner er basert på revisjonsbevis innhentet inntil datoen for revisjonsberetningen. Etterfølgende hendelser eller forhold kan imidlertid medføre at organisasjonen ikke fortsetter driften.
- evaluerer vi den samlede presentasjonen, strukturen og innholdet i årsregnskapet, inkludert tilleggsopplysningene, og hvorvidt årsregnskapet gir uttrykk for de underliggende transaksjonene og hendelsene på en måte som gir et rettviseende bilde.

Vi kommuniserer med styret blant annet om forhold av betydning som vi har avdekket i løpet av revisjonen, herunder om eventuelle svakheter av betydning i den interne kontrollen.

Uttalelse om øvrige lovmessige krav

Konklusjon om årsberetningen

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, mener vi at opplysningene i årsberetningen om årsregnskapet og forutsetningen om fortsatt drift er konsistente med årsregnskapet og i samsvar med lov og forskrifter.

Konklusjon om registrering og dokumentasjon

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, og kontrollhandlinger vi har funnet nødvendig i henhold til internasjonal standard for attestasjonsoppdrag ISAE 3000 *Attestasjonsoppdrag som ikke er revisjon eller forenklet revisorkontroll av historisk finansiell informasjon*, mener vi at ledelsen har oppfylt sin plikt til å sørge for ordentlig og oversiktlig registrering og dokumentasjon av organisasjonens regnskapsopplysninger i samsvar med lov og god bokføringsskikk i Norge.

Oslo, 26. april 2017
Deloitte AS

Grete Elgåen
statsautorisert revisor